

*„Srce vuče rodnom kraju,
Srce vuče zavičaju...”*

*„Húz a szív a szülőföldhöz,
Húz a szív az ősi röghöz...”*

FALUTÖRTÉNET

Írta: Merényi László

2009

Merényi László: Kásád község története

© Merényi László, 2009

A könyvben felhasználásra került *Orsokics István, Gál Pál, Bosnyák Márk, Hrvatski Kalendar 2008, dr. Sarosácz György és a Völgyzugoly Műhely Kft., Solymár* által készített képek és térképek.

ISBN 978-963-06-8468-2

Kiadja: Polgármesteri Hivatal, Kásád

Felelős kiadó: Orsokics István polgármester

Szerkesztette és összeállította: Merényi László

Lektor: dr. Erdődy Gyula

Nyomdai munkák: Carbocomp Kft., Nyomda – Pécs

Felelős vezető: Pető Attila

Számítógépes szerkesztő: Markóné Szilágyi Ágnes

Tartalom

Köszöntő (Orsokics István polgármester)	4
A szerző köszöntője	5
Pozdrav Pave Gala	6
Bevezető	9
1. A település neve, történeti- földrajzi nevek	10
2. Kásád története a török hódoltságtól napjainkig	16
3. A település lakossága	30
4. Foglalkoztatási adatok	40
5. Szociális helyzet, lakásviszonyok, fontosabb épületek a településen	43
6. Horvát nemzetiség az országban és Kásádon	48
7. Vagyoni viszonyok (birtok és állatállomány)	68
8. Az egyház szerepe	74
9. Oktatás	81
10. Emlékművek és kegyhelyek a településen	89
11. Rövidítések	93
12. Mellékletek	94
13. Jegyzetek	99
14. Felhasznált irodalom	113
Kásád képekben	115

Köszöntő

A könyv minden kedves tulajdonosának kívánom, hogy olvasás közben érezze át, hogy a nemzet élete semmiben nem különbözik az egyes emberétől. Az egyéneket emlékeik teszik napról-napra gazdagabbá. Több éves, intenzív gyűjtőmunka után vehetik kezükbe Kásád község történetét, mely sok mindent elárul a történések láncolatáról. A szülőföld ismerete felfokozza azt a kíváncsiságot, mikor és honnan jöttünk. E kérdésekre feleletet várunk. Erre ad választ e kiadvány.

Köszönetet szeretnék mondani és egyben fejet hajtani Merényi László tanár úr előtt, hogy megfeszített munkával, fáradságot nem ismerve összegyűjtötte az anyagot, s ezt könyv formájában átadja a kásádiaknak és a faluból elszármazottaknak.

A szerző és magam nevében hálánkat fejezzük ki Kásád község képviselőtestületének, hogy erkölcsi és anyagi támogatást biztosítottak törekvéseinkhez. Hasonló módon elismeréssel tartozunk a Baranya Megyei Levéltár, valamint a Csorba Győző Megyei Könyvtár dolgozóinak-kutatóinak, akik tanácsokkal, anyaggyűjtéssel és számos egyéb módon is segítettek vállalkozásunkat. A horvát előszó stilizálásáért köszönetet mondunk Kásád szülöttjének, Horváth Ágnes minisztériumi főtanácsosnak. A könyv gondos és alapos lektorálása dr. Erdődy Gyula munkáját dicséri, számos tanácsa jobbá és pontosabbá tette e munkát. Hasonló módon köszönetet mondunk a Carbocomp Számítástechnikai és Nyomdai Kft-nek, mely a könyv esztétikus megjelentetésén dolgozott, külön kiemeljük Pető Attila ügyvezető és Markóné Szilágyi Ágnes szerkesztő segítségét.

Kérem Kásád lakóit, gyakran vegyék kezükbe e kiadványt, hiszen így felmenőikről és ezen keresztül magukról is érdekes információkat tudhatnak meg.

Kásád-Pécs, 2009. augusztus 29.

Orsokics István
polgármester

A szerző köszöntője

*„A fecske visszatér szerény lakához,
A gólya régi fészkéhez siet,...
Csak ember, a ki hűtelen honához,
Vadász hazáján kívül élveket.”*
Garay János: *Egy nagyúri kastélyban*

Kedves Szülőfalum!

„A fecske visszatér...”

Bevezetőként néhány gondolat: mindenki él, lakik és dolgozik valahol. Mindenki szereti és megbecsüli lakhelyét, alakítja és formálja környezetét, szeretné kellemesen eltölteni az időt saját és családja boldogulásáért.

Kásád, ahol születünk, élünk, ahova jó és fájdalmas érzések fűznek, mert ez a mi szülőfalunk, bensőséges, nyugodt otthonunk. Vannak, akik itt éltek és ma is itt laknak, és másoknak, akik elszármaztak, ez a település mindennél kedvesebb. Szűkebb és tágabb környezetünket ismerni kell! A múlt feltárása, a fejlődés, a változás megértése alapvető feladatunk. A „múltat be kell vallani”, mert múlt nélkül nincs igazi jelen és jövő. Ez a törekvés vezérelt a könyv megírása során. Kásád és lakóinak küzdelmes életét a legkorábbi fellelhető adatoktól napjainkig mutatjuk be. Egy hosszabb folyamat teszi érzékelhetővé (van forrásanyag és bőséges az ismeret) a település kialakulását, fejlődését.

Kásád zsáktelepülés a magyar-horvát határ közelében 362 lakójával. Ősi és hányatott a múltja. Dacolva jelenével, felzárkózik a kor szükségleteiből eredő ellentmondásos élethez. Büszke az örökölt és megszerzett értékeire. Nehéz időket átvészelt és perel a jelen küzdelmeivel, nehézségeivel.

Kásád-Pécs, 2009. augusztus 21.

Merényi László
a falutörténet szerzője

***Pozdrav Pave Gala
Gál Pál horvát nyelvű köszöntője***

Naš Kašad

*„Srce vuče rodnom kraju,
Srce vuče zavičajju...”*

Od kad pantim u Kašadu je uvik bilo mudri, stari ljudi, koji su puno znali o prošlosti i prepovidali bi nam. Jel one su nas nekada povezivale svitom i okolicom.

U Breme vodila nas jedna staza, do štreke, tamo se odvojila, vodila je u fabriku i na stanicu (štaciju). Dalje u crkvu i dućane. Druga staza, preko Dole i Sicilije na poštu, u patiku, mesaru i dalje. Idući dalje stigli bi na malu štaciju Beremendfelső. Za Fićorom malo zemlja je malo višlja. Među Andraševom i Pave Lendvaja kućom bio je veliki kamen, znak: Križ, to je bio temelj crkve starog Kašada – pričali su.

Narod sela: u selu je živelo tri-četiri Mađara i sedam „švabski” familija. Živeli su zajedno sa Šokcima u miru, jel su znali divanit, pevati, igrati šokački. Dvi su vršalice bile – Mayerova i Plužareva – zajedno smo radili. Mise su se držale u škuli, a kad se kasnije zidala crkva, sazidali su ju kraj starog zvonika. Nekada bi deca često povukla štrangu u zvoniku. Na Sesvete uveče zvono bi zvonelo jedan sat a mi bi za to vrime išli od kuće do kuće i moljili se za mrtve.

Veseli dan je bile su faršange, buše, konjaniki, strašni junaki: svirala je banda Mike i Bergera. Kermenc se održavo na Mijolje. Bile bi podignite šatre i mogli smo kupiti sladoleda. Drugi dan je bilo dedakovo. Onda bi potle bilo badnje veče, nosili smo slamu u kuću na kojoj smo spavali tri noći. Važno mesto bio je i „bircuz”s dva birtaša: čiča Pašlika i Mijo. Svaka kuća imala je peć di su pekli kruva, tančice, masnicu, kolače i ponekad meso.

U Franjinoj kući danas je muzej kojega sad zovu „Tájház”. Groblje je lipo uređito. Na Sesvete se tu nađemo sa starim Kašacima i dugo se divanimo.

Budućnost sela: pod našim njivama, kažu, ima vruće vode, plina i nafte.

Daj Bože da procveta Kašad!

Pavo Gal
rođen u Kašadu

*„Húz a szív a szülőföldhöz,
Húz a szív az ősi rőghöz...”*

Amióta emlékezem, Kásádon mindig voltak okos öregeberek, akik sokat tudtak a múltból és meséltek nekünk arról. Ezek a történetek összefűztek bennünket a világgal és a környezetünkkel.

Beremendre vezetett egy gyalogút a vasúti sínekig, ott szétvált a gyár és a vasútállomás felé, aztán a templom és a boltok következtek. A másik út Dolán át, Siciliján keresztül, a postához, a patikába és mézárszékhez stb. vezetett. Továbbhaladva a Beremendfelsőre vezető vasútállomásra jutottunk el. A faluhoz visszavezető út a Fityora mögött vezetett, kicsit emelkedett itt a talaj. Az Andrasev-házban és a Lendvai Pál telkén egy nagy kő volt, rajta egy jellel: egy kereszt mutatta, hogy vélhetően itt volt a Sztári Kásádon elpusztult templom helye.

A nép: akkoriban a faluban 3–4 magyar és hét sváb család élt, a sokacokkal együtt békességben, tudtak egymással beszélni, énekelni és táncolni. Két cséplőgép volt: a Mayeréké és a Pluzsáréké, együtt dolgoztunk mindannyian. A misét az iskolában tartották, jóval később a templomot a harangláb mellett építették fel. Régen a harang kötelét gyakran a gyerekek húzták meg. Mindenszentekkor este egy óra hosszat szólt, eközben házról-házra jártunk, s imádkoztunk a halottakért.

Jöttek a vidám napok. A búsójárás: muzsikált a Mika és Berger bandája. A búcsú Mihály napra esett, sátrakat állítottak fel és fagyit lehetett kapni. Ezt az öregek napja követte, majd a karácsony köszöntött be. Szalmát vittünk a lakásba, három napig azon aludtunk. Fontos hely volt a kocsmá, Pasli bácsi és Mijo működtették. Minden háznál volt kemence, kenyeret, táncsicát, kalácsot és néha húst is sütöttek.

A Franyiné háza ma múzeum, tájháznak is hívják. A temető rendezett. Mindenszentekkor a régi kásádiakkal találkozunk itt, beszélgetünk. A jövő: földjeink alatt, mondják, termásvíz, gáz és kőolaj található.

Isten virágoztassa fel Kásádot!

Kásád-Mohács, 2009. augusztus 27.

Gál Pál
Kásád szülöttje
ny. iskolaigazgató, Mohács

Bevezető

Kásád dél-Baranyában található, közel a magyar-horvát határhoz. Lakói magyarok és horvát nemzetiségűek. Katolikus temploma van, az itt lakók többsége római katolikus vallású. Az éghajlat szárazföldi-mérsékelt övezetű. Termékeny földek és tölgyerdő veszi körül, közel fekszik a Dráva mocsaras területeihez. A legközelebbi város Siklós, közvetlen szomszédai: Beremend, Kistapolca, Siklósnagyfalu, Egyházasharaszti és Old. A faluban és közvetlen környezetében, miután a terület mocsaras, ingoványos volt, régészeti leleteket eddig még nem tártak fel. A falu csak közúton közelíthető meg, vasúti közlekedés nincs. Kásád vezetékes ivóvízzel, gázzal és digitális telefonhálózattal rendelkezik.

Az önkormányzat címe: 7827 Kásád,

Kossuth Lajos utca 31/a,

Telefon/fax: 72/474-194

1. A település nevei

1. 1. A település nevei¹

A település nevét kisebb-nagyobb megszakításokkal 1294-től tudjuk követni. Először Kassad-formában egy 1294-ben kelt okiraton olvasható. A Kásád-név a „Kosa” képzős személynévből vagy a szláv eredetű „kása” jövevényszóból származik. A kásának az óhazában a szláv népek (és a magyarok között is) között nagy szerepe volt a táplálkozásban. Ez az étel a későbbi századokban is jelentős maradt. A településnek volt egy Kása nevű nemes lakója. Az 1294. évi okmányban Kassad néven szerepel, a további oklevelekben Kassad, illetve Kasád néven, 1427-ben pedig a Kyskasad elnevezéssel találkozunk. Egy 1785/1786-ban rögzített adat szerint Kássad², majd 1808-ban Kassad, 1828-ban Kassád, 1850-1870 és 1895-ben Kássád, 1903-tól Kásád és végül a „Sztari Kásád” helynév. Kásád lakóit „kásásoknak” és „podravinciek”-nek csúfolták.

Létezik olyan álláspont is, mely szerint a település elnevezése egy nemes ember személynévből ered. A Kásádi családnév nem volt ritka a településen, pl. 1294: Kásádi Benedek, 1330: Kásádi András, 1349: Kásádi István fia András, 1401: Kásádi magnus = (Nagy) Jakab, 1437: Kásádi Lőrinc fia Ferenc.³

1. 2. Történeti–földrajzi nevek⁴

A község négy elkülöníthető településrészre osztható: „DOLA”, „FITYORA”, „OD SKULE DO TOMICSEV TYOSÁKA”, „SOMOGYA”.

Érdekesebb, a településre jellemző földrajzi nevek:

1. „Fityora” (Rákóczi út). – A Ficsor családnévből alakult helynév.
2. „Krcsevina” – Régebben kenderföld volt. A név „irtás” jelentésű.
3. „Krcsma ulica” (Kossuth Lajos utca). – Ebben az utcában van a kocsmá.
4. „Ledinka” (Rákóczi út). – A név itt „gyep, legelő” jelentésű.
5. „Dola” (Táncsics u.). – A név „völgy” jelentésű.
6. „Skulska ulica” (Beremend u.). – Itt van az iskola. A szó „Iskola utca” jelentésű.
7. „Skula” – Iskola.
8. „Gravorine” – Régebben babot, zöldséget termeltek itt.
9. „Somogya” (Petőfi u.). – A név jelentése „Somogyié”.
10. „Grósov salasa” (Grószov szálás). – Tanya volt, egykori tulajdonosáról a név jelentése: „Grósz szállása”.
11. „Dijelka” – Dioka (mocsár). A név jelentése a dijelak, dielka „részezske” alapján „kis föld”.
12. „Süllőd” – Az elpusztult Árpád kori Süllőd falu határához tartozhatott. Lásd még Old település, 11. sz. nevét.
13. „Orsovlje major” – Zálogos – mocsár, Zálogospuszta, major volt, 1976-ban lebontották. A helybeliek úgy tudják, valamikor zálogban volt. A második népi név egykori tulajdonosáról a 19. század második felében alakult. A vegyes nemzetiségű lakott helyen magyarok, németek és sokácok mellett a 19. században szerb anyanyelvűek is éltek. 1930-ban 77 magyar, 9 német és 4 sokác anyanyelvű lakosa volt. 1970-ben 81 fő élt itt.

14. „Vodeniscse” – Vodenistye (mocsár, sásos, bokros hely). A szó jelentése: „mocsár”.
15. „Mijin salas” – Mijo tanya. Tanya volt, de már régen lebontották. Jelentése: „Mihály szállása”.
16. „Lopata” – Lapát alakú. A szó jelentése: „lapát”.
17. „Dola” – A szó jelentése: „völgy”.
18. „Orsó oldinszki put” – Orsó–oldi út.
19. „Coniplistye” (mocsár) – A szó jelentése: „kenderföld”.
20. „Meda” (Mégýá) – Ultrina megya (mocsár) szó jelentése: „megye” ill. „marhacsapás a megyénél”.
21. „Jészenik” Jeszenik (Jeszenik tanya). – A szó jelentése: kőrisedő.
22. „Pod jeszenikom” – A név „kőrisedő alatt” jelentésű.
23. „Pod Barom” – A név jelentése: tó alatt.
24. „Livadice” – Jozina livada. Korábban legelő volt. A név jelentése: „legelő” és „Jóska legelője”.
25. „Na pizsku” – Homokos földje, a név jelentése: „homokon”.
26. „Polovanya tabla” – A név jelentése: „középső tábla”.
27. „Orsovje ledine” – Orsova livada. Korábban legelő volt. A név jelentése: „legelőcske” és „orsovai legelő”.
28. „Mitrova livada” – Folyóágakkal befutott. A név jelentése: „Mitar legelője”.
29. „Ribnjak” – Halastó.
30. „Rastye” – A szó jelentése: „dióerdő”.
31. „Sztari Kasad” – Öreg Kásád, régi Kásád. A név jelentése: „régikásád”.
32. „Polovinja tabla” – Korábban legelő volt. A név jelentése: „középső dűlő”.
33. „Za Fityorom” – Sáros, bokros terület. A név jelentése: „Fityor mögött”.

34. „Fityora” – Mocsaras, korábban legelő volt. A szó a Fityor családi névből ered.
35. „Pasnyak” – A szó jelentése: „legelő”.
36. „Plandistye bunar” – Kút. A szókapcsolat jelentése: „delelő kút”.
37. „Za Zsuskinim bosztanom” – A név jelentése: „Zsuzsa kertje mögött”.
38. „Vrtlog” – Folyóágakkal befutott örvény. Az „örvényes” szó alapján régen vízjárta hely volt.
39. „Brkina utrina – A név jelentése: „bajuszos marhacsapás”.
40. „Ledine” Livada – „Gyep, rét” jelentésű.
41. „Guvnya – A név jelentése: „szérű”.
42. „Kod groblya” – Temető dűlő. A név jelentése: „a temetőnél”.
43. „Gravorine” – A név magyar jelentése: „babföldnél, temetőnél levő kút”.
44. „Groblje” – Temető
45. „Topolik” – A név jelentése: „topolyás” erdő.
46. „Orlina” – Folyóágaktól körülvett mocsár.
47. „Polaj” „Majstrova livada” – A jelentése: „mester legelője”.
48. „Oldinszki put” – Old falu felé vezető út.
49. „Sid” – A magyar Séd vízrajzi köznévi lappanghat a névben.
50. „Bremenszka utrina” – A név jelentése: „beremendi csapás”.
51. „Oldinszka csuprija” – A név jelentése: „oldi híd”.
52. „Blazseva livada” – A név jelentése: „Balázs legelője”.
53. „Duzsice” – A név jelentése: „hosszú földek”.
54. „Bremenszki put” – Beremend község felé vezető út.
55. „Jankin tyosak” – Korábban legelő volt. A földosztáskor egy János nevű emberé lett a szélső parcella. A név jelentése: „János sarkos földje”.
56. „Oldinszko rastye” – A név jelentése: „oldi tölgyes”.

57. „Gyuros” – Korábban legelő volt. Nevét tulajdonosáról kaphatta, vagy sasfészkes hely volt.
58. „Szlepa ada” – A név „vak sziget” jelentésű.
59. „Sztipina livada” – A név jelentése: „István legelője”.
60. „Pasnyak” – Korábban legelő volt. A név „legelő” jelentésű.
61. „Budzsak” – A név jelentése: „sarok”.
62. „Kengyeles” – A név a magyar Kengyeles helynév átvétele.
63. „Tatarlija” – Ide tartozik a 70. sorszám. „Djuricseva” Gyuricseva – mocsár. A név jelentése: „György”.
64. „Pralo” – A név jelentése: „mosóhely”.
65. „Pod Rados” – Mocsár. A név jelentése: „Rados alatt”.
66. „Rados” – Rados nevű tulajdonosáról. A 2. névváltozat jelentése görbe, hepehupás Rados.
67. „Krvo blato” – A név valószínűleg „véres mocsár” jelentésű.
68. „Maszlar” – A név jelentése: Maslar vajköpülő mester, a helynév egy régi foglalkozásra utal.
69. „Gerbevisa” – A név jelentése: „ferde, púpos”.
70. „Gyuricseva” – A név jelentése: „Györgyé”.
71. „Torjancki put” – Torjánc felé vezető út.
72. „Kamenita csuprija” – Kőből épült híd.
73. „Livada” – Korábban legelő volt.
74. „Pod privoz” – A név jelentése: „rév alatt”.
75. „Daróc” Darovác – Tó, mocsár, holt Dráva-ág. Sásos, nádas terület. A név jelentése: „ajándékozott föld”.
76. „Greda” – A második népi név egykori tulajdonosáról. A Greda „dűlő” jelentésű.
77. „Zagorcsev Tyosak” – Korábban kaszáló volt. A név jelentése: „Zagorác nevű sarkos földje”.
78. „Kanalija” – Csatorna, Tapolca patak.
79. „Okliszak” – A név jelentése: „csúszós föld”.

80. „Privoz” – Mocsaras terület. Régen átkelőhely volt, csónakkal itt jártak át. Soha ki nem száradó tó, melyet lakosai kenderáztatásra és fürdésre használnak. A privoz „rév” jelentésű, továbbá vélhetően a „válogatni, szedni, kifejteni” igével áll kapcsolatban.
81. „Salas” – Fás, bokros terület. 60 évvel ezelőtt szarvasmarhák szállása volt itt.
82. „Sigetac” – A név jelentése: „szigetecske”.
83. „Loncsaricza” – A név jelentése: „a fazekas földje”.
84. „Kutlity” – A név jelentése: „sarkocska, kiszögellés”.
85. „Leszkova megya” – A név jelentése: „mogyorófás megye”.
86. „Torjanszka csuprija” – Híd. A név jelentése: „torjánci híd”.
87. „Zslyerszko” – Zsellérföldek voltak.
88. „Mlaka” – Fűves, nádas terület, a név jelentése: „pocsolya, mocsár”.
89. „Reszeg” – A név feltehetően a resje „hanga, csarab” növénynévvel lehet kapcsolatban.
90. „Orjak” – Alakváltozata vált helynévvé.
91. „Mlaka bara” – A név jelentése: „pocsolyás tó”.
92. „Svrta” – A név jelentése: nedves folyómeder, „patak, folyóhajlat”.
93. „Zobistye” – A név jelentése: „zabföld”.
94. „Dedinje” – Disznópásztorok tanyái voltak itt. A név jelentése: „nagyapa földje”.

2. Kásád története a török hódoltságtól napjainkig

2. 1. Kásád története a kezdetektől 1990-ig

A faluról a legkorábbi adatok a török időkből ismeretesek. Adataink vannak arra vonatkozóan, hogy a török hódoltság alatt a falu teljesen elnéptelenedett. Egyes feltevések szerint Zrínyi Miklós katonái pusztították el a települést. Egy másik, generációról generációra öröklődött történet szerint a török időkből egy banya, tetűit égetve, felgyújtotta a falut, mely akkor a Sztári Kásád nevű dűlőben állt. A harmadik variáció szerint a siklósi várban állomásozó török had pusztította el Kásádot harácsolás közben.⁵

A XVII. század végén horvát lakosság népesítette be Kásádot. A betelepülők római katolikusok vallásúak, nyelvüket tekintve pedig illír ajkú sokácok voltak. Érdekes adatok kerültek elő az 1732-es esztendőre vonatkozóan: egy ekkoriban végzett felmérés szerint a településen egy Maszleninek Kovacsics nevű bíró működött, akiknek a munkáját két esküdt, Kásádi Stipe és Josephus Kovacsics segítette. Arról is tudunk, hogy egy kolerajárvány a falut is érintette. Vélhetően egy Schwartz nevű orvos gyógyította a betegeket.⁶

Az 1800-as évek közepén németek, a 19. század utolsó harmadától magyar anyanyelvűek is megtelepedtek.⁷ A Dráva szabályozása és az 1860-ban megépített töltés a mocsarak kiszáradását hozta magával, így az állattartás miatt a földművelés is egyre inkább előtérbe került. Nem véletlen, hogy a juhtenyésztés ebben a periódusban kiemelkedően fontos volt, ugyanis a horvátok ruháinak fontos alapanyaga volt a gyapjú. A kertészkedés is jelentős szerepet kapott.

A falu történetéről sok információ áll rendelkezésre az 1785/1786-os esztendőből, ugyanis Széchényi Ferencnek a megyére vonatkozó összefoglalásában részletes adatok szerepelnek Kásádra vonatkozóan.⁸ E felmérés szerint a falu tulajdonosa Eszterházy Kázmér gróf

volt. Megállapították, hogy a falu síkvidéken, a Dráva áradásának az útjában fekszik, két patak szeli át, s nádassal is rendelkezik. A falunak van egy fahídja, melyet a lakók maguk készítettek, s ők is tartották rendben azt. Határát 1785-ben Torkos József mérte fel. A falu termelésre alkalmas területeit harmad osztályúnak minősítették. Szőlő a településen nem volt. Az erdőkben található fák házépítésre alkalmasnak tűntek, tűzifahiánytól nem kellett tartani. A legelők ugyancsak harmad osztályúak voltak, s kb. 215 állat (71 szarvasmarha, 66 ló, 78 sertés) eltartására látszottak alkalmasnak. Általában 1-1, időnként 2 vagy 3 család lakott a házakban, melyekhez többnyire kút is tartozott.

Kásád a későbbiekben a dárdai uradalomhoz tartozott, Schaumburg Lippe György uralkodó herceg örökölte meg ezt a területet. Az összeírások szerint az uradalomban a szerb telepések mellett magyar, horvát és német jobbágyokat is találunk. A dárdai uradalom területe 49.208 kataszteri hold volt, ebből Kásád 2204 kataszteri holdon feküdt.

Kásád-község pecsétjein 1774. és 1892. közt:

Kásád pecsétkataszterei 1774-ben, 1802-ben, 1851-ben keletkeztek. A „Kásád község” bírójának pecsétjét 1892-ben vezették be.

1. *A község első ismeretes pecsétje egy 1774-es iraton látható. Formai jellemzőit tekintve a következők mondhatók el: 20x19 mm-es nagyságú, ellipszis alakú, a köriraton a következő szöveg szerepel: CASADI F. PEČI. A felirat mellett képelemek is szerepelnek rajta: egy állított, lebegő csoroszlya, búzakarász, ekevas, felül indás, tekeredő levelű növény.⁹*

A község első pecsétje 1774-ben

2. A község második ismeretes pecsétje egy 1802-es keltezésű iratcsomóban található. Formai jellemzőit tekintve a következők mondhatók el: 23x21 mm-es nagyságú, ellipszis alakú, 5 mm-es betűszalagon a következő felirat olvasható: KASSADI. F. PEDCAT. Az alábbi képek láthatók még rajta: alul fektetett kis kalász, felette állított, lebegő ekevas és csoroszlya.¹⁰

A község pecsétje 1802-ben

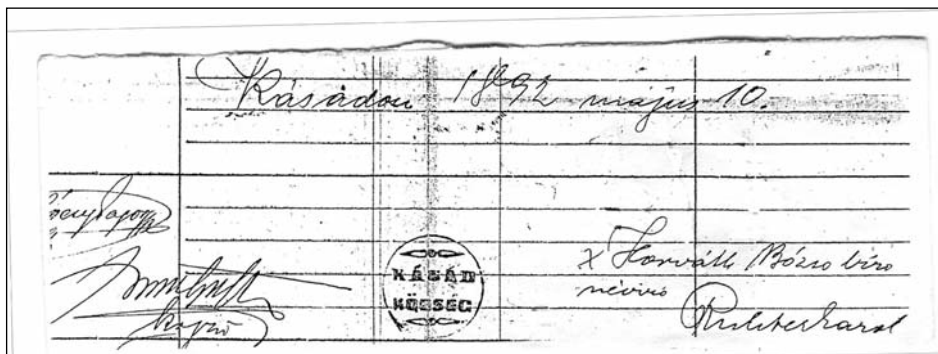
3. A község harmadik ismeretes pecsétje egy 1851-es iraton tűnik fel. Formai jellemzőit tekintve a következők mondhatók el: 25 mm-es nagyságú, kör alakú. Az 5 mm-es betűszalag a pecsét 2/3-ában helyezkedik el, szövege: CASADI. F. BEDV, mely a következő képekkel társul: alul 15 pont, felette egyenes vonal felett lebegő, fektetett ekevas, csoroszlya. A felső részén sokágú csillag.¹¹

A község pecsétje 1851-ben

Az első három pecsétre vonatkozóan Bezerédy Győző fontos, összefoglaló jellemzőket sorol fel és értelmez: a motívumok (búzakalász, ekevas, indák, tekeredő levelű növények) arra utalnak, hogy Kásád agrártelepülés volt, ahol az emberek mezőgazdasági munkából éltek.

4. A község negyedik ismeretes pecsétje egy 1892. május 10-én kelt iraton került elő, mely a kásádi bíró pecsétje volt. Felirata csupán ennyi: „KÁSÁD KÖZSÉG”. A pecsét illusztrációkat nem tartalmaz. A pecsét őre: Horváth Bozsó, a község bírója volt.¹²

A község pecsétje 1892-ben

Az 1870–1900 közti időszakra vonatkozóan a közigazgatás működéséről és a nyelvhasználati kérdésekről részletes adatokkal rendelkezünk.¹³ Noha a Kásádon élők anyanyelve horvát volt, a szabályokat, az ügyrendet és a községi vizsgálatokat magyar nyelven végezték és rögzítették. 1891-ben a jegyzőkönyveket magyarul és horvátul is megírták. Fontos tudni, hogy a 19. század utolsó évtizedében, azaz 1891-1899 közt a településeket évenként felmérték. Ezek a rendszeres vizsgálatok a község általános állapotával és a közigazgatás helyzetével foglalkoztak. Ebben az anyagban maradt fenn a faluban tevékenykedő bírók listája. Az ő funkciójuk a mai értelemben vett polgármesteri szerepkörrel egyezett meg. A 19. század utolsó évtizedében a következő személyek töltötték be ezt a fontos állást: Horváth Bozso (1891-1892), Zágorácz Tádé (1893), Józsin Sztipó (1894), Sztevics Andria (1896, jegyzőként Biczó Gusztáv működött mellette), Horváth Márkó (1897), Feldvébel Antal (1898), Pluzsár Márkó (1899).¹⁴

Baranya megyében 1926-ban ismét felmérték a településeket.¹⁵ A helyi közigazgatás állapotát és a települések általános helyzetét vizsgálták. Megállapították, hogy a falu 2204 kateszteri holdon fekszik. A község vezetői a következők voltak: Koleszár Péter bíró, Bracsics József helyettes bíró. Tevékenységüket négy esküdt is segítette. A képviselőtestület 5 virilista, öt választott és két póttagból állt össze. A faluban kisbíró (Tunya Márk), bábát (Frey Jánosné) és mezőőrt is

alkalmaztak (id. Horvát Pál). A római katolikus felekezeti elemi iskola vezetője és tanítója Prenek Ádám volt. Házi orvosként dr. Zeke Gábor tevékenykedett, aki egyébként Beremenden lakott, s onnan átjárva látta el a kásádi lakosságot. A faluban több iparos is működött, nevezetesen: Strobl (Seregélyes) Ede és Marianovics Marián kovácsok, Krix Antal és Csizmadia György bognárok, Krix István és Tunya Márk borbélyok, Balatinác Mijó szabó, Wéber Ferenc kőműves, Schneiderics Mihály cipész, Schneiderics Mihály és Mayer N. János kereskedők, Mayer Jakab és Pluzsár Márk cséplőgéptulajdonosok, Orsó Mátyás fajtabaromfi-tenyésztő, valamint Szlipcsevics Vitályos kocsmáros. Ez a felmérés arra vonatkozóan is tartalmaz információkat, hogy a faluban 1927. és 1929. között villamosítottak, továbbá bevezették a telefont. Az ivóvíz jó minősítést kapott. A településen Levente-egyesület működött, melyet Prenek Ádám tanító vezetett.

1934-ben végezték a következő vizsgálatot a megyében. Ez a jegyzőkönyv is gazdag információkat tartalmaz Kásádra vonatkozóan.¹⁶ A falu közigazgatási szempontból (pl. járásbíró, járási-királyi adóhivatal, telekkönyvi ügyek, csendőrség) Siklóshoz tartozott. Részletes adataink vannak arra vonatkozóan, hogy kik voltak a falu fontosabb közéleti szereplői: Guth József körjegyző, Koleszár Péter községi bíró, Bracsics József helyettes községi bíró, Pluzsár István pénztáros, Müller Rezső rk. népiskola vezetője és tanítója, Orsó Gáspár földbirtokos (473 khold), Weiszenberger Rudolf püspöki főjósággormányzó, Frey Jánosné szülésznő. Iparosként a következők tevékenykedtek: özv. Frey Jánosné bognár, Krix István és Tunya Márk borbélyok, Schneiderics Mihály cipész, Mayer Jakab, Pluzsár Márk és Orsó Gábor cséplőgéptulajdonosok, Orsó Mátyás fajtabaromfi-tenyésztő, Haszon András és Dugácski Mihály méhészek, Wéber Ferenc és Stróbl Ferenc kőművesek, Orsó Mátyás, Mayer Jakab és Huszár István traktortulajdonosok, Mayer Nepomuk János és Schneiderics Mihály kereskedők, Bózsity Antal vendéglős. Wéber Ferenc a faluban tejszarnokot működtetett. A falu legfontosabb hat közéleti szereplőjéről a következő információkat tudjuk:

1. Koleszár Péter (szül. 1875, Kásád): községi bíró. 1919 óta 20 holdnyi birtokon gazdálkodott. Az I. világháborúban szerb, román és orosz frontokon harcolt. Községi képviselőtestületi tag, 1931-től községi bíró volt, két évet közgyámként tevékenykedett, három esztendőn át helyettes bíróként dolgozott. Nős volt, fia: Márk.
2. Mayer Jakab (szül. 1878, Baranyaszentiván): cséplőgéptulajdonos és gazdálkodó. A kovácsszakmát Siklóson tanulta ki. 1905-től Kásádon önálló ipari tevékenységet folytatott, melyet 1907-ben számolt fel. Cséplőgépet és földet vásárolt. Az I. világháború alatt a pécsi vasútállomáson teljesített szolgálatot, szakaszvezetőként szerelt le. Községi képviselőtestületi tag volt, az egyházközség pénztári és gondnoki feladatait is ellátta. Nős volt, felesége: Feldvébel Mária, gyermekei: Irma és Rezső.
3. Mayer Nepomuk János (szül. 1884, Kásád) kereskedő és gazdálkodó volt, aki sertésenyésztéssel is foglalkozott. 1914-ben, az I. világháborúban az orosz fronton megsebesült, tizedesként szerelt le. 1922-ben fűszerkereskedést nyitott a faluban. Nős volt, felesége: Feldvébel Teréz, gyermekei: Károly és János.
4. Müller Rezső (szül. 1894, Bolmány) 1928-tól a római katolikus iskola tanítója és igazgatója volt. A tanítóképzőt Pécsen 1912-ben fejezte be. Első működési helye Kisnyárad, majd Kácsfalva volt. Utóbbi helyen már vezetőtanítóként dolgozott. A Levente-egylet oktatójaként és népművelési előadóként is tevékenykedett. Nős volt, felesége: Jost Zsuzsanna, gyermekei: Rezső, László (a falutörténet szerzője) és Erzsébet.¹⁷
5. Orsó Gáspár (szül. 1865, Széchenyfalva) földbirtokos volt. Középiskoláit Szegeden, a jegyzői tanfolyamot Nagybecskereken végezte. Begaszentgyörgyön 28 éven át volt jegyző. 1917-ben nyugdíjba ment. 473 hkold szántóföldje, s különböző helyeken 320 khold termőföldje volt. Saját lótenyésztéssel, többezeres baromfi- és sertésállománnyal, továbbá marhatenyésztéssel rendelkezett. A Baranyavármegyei Gazdaegylet tagja, a Dázsonydárdai ármententesítő társulat elnöke volt. Nős volt, felesége: Siller Izabella gyermekei: Géza, aki a Budapesti Verebély Klinika

orvosa volt; Mátyás gazdálkodó és Erzsébet, aki Ember László honvédszázados felesége volt.

Római katolikus iskola tanulói, középen Müller Rezső tanítóval

6. Orsó Mátyás (szül. 1899, Begaszentgyörgy) okleveles gazda és földbirtokos volt. Az I. világháborúban 1917-től harcolt, megjárta az albán frontot, majd két évig a nemzeti hadseregben is szolgált. Zászlósként szerelt le. Középiskoláit Nagybecskerekben, a gazdasági akadémiát Keszthelyen végezte, 1923-ban kapta meg a diplomáját. Németországban fejlesztette szaktudását, dr. Károlyi Imre kehidai birtokán egy évig működött. 1924-ben hazatért apja birtokára, s azóta azt vezeti. Az Országos Baromfitenyésztő Egyesület elnöke volt.

Baranya megyében 1938/39-ben szociális felmérés készült.¹⁸ A felmérés szerint az adatgyűjtés a körjegyző, az orvos és a védőnő útbaigazítása szerint történt. A dokumentumot Szabó Károly orvos, Schmidt Ferenc körjegyző és Solymár Imre egészségügyi szakember

szignálta. Az anyag gépírással készült, 1938. szeptember 8-án kelt és a fent megnevezett három személy aláírását tartalmazza. Ez a jelentés szerint a településen főleg búzát és szőlőt termeltek, kapásnövények és gyümölcsök termesztésével, valamint állattenyésztéssel foglalkoztak. A jelentés készítői úgy látták, hogy a mezőgazdasági termelés nem volt elég szervezett és gazdaságos. További problémaként jelezték, hogy egyrészt a falu lakói a mezőgazdasági terményeket nehezen értékesítették, másrészt pedig az ipari munkalehetőség hiányát. A gazdasági-szociális problémák megoldásában fontos lépésnek látták a lakosság földhöz és állathoz juttatását, legfőképpen a településen élő, 18-18 tagból álló két nagycsalád esetében. Ez a jelentés részletesen kitért a lakosság habitusára is: úgy vélték, a kásádiak megfelelő intelligenciával rendelkeznek, a kultúra terén viszont elmaradást tapasztaltak; a falu lakói összetartóak, áldozatkészek voltak, nemzeti kérdések tekintetében gondolkodásuk és felfogásuk kielégítő volt. A jelentés további elemei a falutörténet vonatkozó fejezeteiben olvashatók.

A II. világháború 1939-ben tört ki, a harcok 1945. március 5–20. között elérték Kásádot, a 16. bolgár hadosztály elfoglalta falunkat.¹⁹

1945-ben, a háború befejeztét követően Nemzetgyűlési Képviselőválasztást tartottak (okt. 5-én). Ennek előkészítésére a faluban két fontos bizottság alakult meg. A Nemzeti Bizottság, elnöke: Dugácski Mihály, tagjai: Poór Károly, Zetovics Vitályos, Marijánovics Marijan;²⁰ Az Összeíró Bizottság, elnöke: Poór Károly, elnökhelyettese: Zetovics Vitályos, tagjai: Feldvébel Antal, Adrián György, Májer Rezső, Horváth Pál.²¹ A harmadik testület a Közös Földigénylő Bizottság feladata más volt, földügyekkel foglalkozott, elnöke: Kocsis István, elnökhelyettese: Marijánovics Pál. Utóbbi bizottság egy ideig Beremenden és Kásádon közösen működött, majd szétvált.²²

Az 1948-ban, a kommunisták hatalomátvétele után sok minden megváltozott. Az 1950-es évek rendkívül nehéz helyzetbe hozták a falut. Dupla szögesdróttal és aknazárral vették körbe a települést. Sokakat kitelepítettek.²³ Egyre inkább megmutatkoztak az erőszakos

asszimilációs törekvések. A magyar kormány célja az volt, hogy a faluban élő sokác-horvát és szerb ajkú nép szívében, nyelvében és kultúrájában magyar legyen. Természetes hangsúlyozták, hogy mindezt erőszakos módszerek nélkül akarják megvalósítani, de erre az esély nulla volt (a részkérdésekre vonatkozóan adalékokat sorolunk fel a falutörténet későbbi, az etnikumról és az oktatásról szóló fejezeteiben).²⁴ Ekkoriban Kásád a beremendi rendőrshöz tartozott.²⁵ Fontos eseménynek látszik, hogy 1949-ben megalakult a 'Délszláv' Termelőszövetkezet, s ezzel elkezdődött a mezőgazdaság kollektivizálása.²⁶ 1956-ban 674 fő élt a településen. 1951. október 28-tól (egészen 1968. nov. 31-ig) Kásád önálló tanáccsal rendelkezett. Az 1950-es évek végén Kásád lakosainak kb. 90%-a mezőgazdasági tevékenységet folytatott. A maradék nagyjából 10%-nyi lakó kisiparosként dolgozott. A 1956-os forradalom nem érintette a települést. Viszonylagos nyugalomban vészelte át ezt az időszakot a falu.

Az 1960-as években a 'Délszláv' Termelőszövetkezet magas szintű mezőgazdasági tevékenységet végzett. Többek között a takar-

1960-as években gépesítés a Tsz-ben

mánytermesztése révén megalapozta az állattenyésztési szakágat is. A tejtermelés eredményei igen kedvezőek voltak. 1967-től az országos gyakorlatnak megfelelően családonként 1-1 holdnyi területen lehetővé tették a háztáji gazdálkodást. 1969. január 1-én az új közigazgatási törvény értelmében létrehozták a közös községi tanácsokat (ez az állapot 1990. december 31-ig állt egyébként fenn). E változás a falut is érintette: a megye 44 hasonló sorsú településéhez hasonlóan, egyesítették Beremend és Kásád tanácsszervezeteit és a két termelőszövetkezetet. Kásád a Beremendi Nagyközségi Közös Tanács tagja lett, a két település a közösen kialakított Szervezeti és Működési Szabályzat alapján működött. A központ Beremend lett, de a kásádiak az ügyeiket otthon intézhették.²⁷

Déli pihenő a földeken

Az 1970-es években egy sor, a falut hátrányosan érintő központi intézkedést hoztak. A körzetesítés áldozata lett az iskola (erről még a későbbiekben részletesen szólunk). Kásád lakói úgy érezték, hogy tudatosan sorvasztják el a települést, s ezek a folyamatok sajnos erős

elvándorlást eredményeztek. A lakosság száma jelentősen, kb. 370 főre csökkent. 1973. április 15-én a faluban tanácstagokat választottak: Sztévics Pál, Vukmann Pál, Gátai István, Bozsánovics Pál, Trubics János kapott bizalmat.²⁸ 1976-ban megszűnt a halastó, az utolsó halászmester Pluzsár Pál volt.²⁹ Ugyanebben az esztendőben lebontották Zalogospusztát, innen Szondi Jenő, Szondi István és Goják Pál családja Kásádra költözött.

1980-as évek némi fellendülést jelentettek a falunak. 1983-ban Vorgics Márk, Horváth Pál és Simon Dezső családjaik számára új házat építettek a faluban, továbbá Szlipcsevics István is előkészítő munkálatokba kezdett. 1983-ban cipőfelsőrész-készítő üzemet telepítettek ide, összesen 10–12 asszonynak, két műszakban biztosított munkalehetőséget. A siklósi járás része volt a Beremendendi Nagyközségi Közös Tanács, mely Kásád ügyeit is intézte. A járási rendszer 1983. dec. 31-ével szűnt meg, s azt az új közigazgatási törvény alapján a községtársulások váltották fel.³⁰ 1983-ban a falu lakói közül 84 fő volt termelőszövetkezeti tag, a beremendi cementművekben 24-en dolgoztak.³¹ 1986-ban a Vöröskereszt szervezet titkára Sztipánovics Józsefné, elnöke dr. Zsifkovics István lett.³² 1988-ban megoldódott az idősek étkeztetése is, Tomin Jánosné gondozónő és két szakácsnő dolgozott ebben az intézményben, utóbbiak az óvodának is főztek.³³ 1989-ben 10 fő számára biztosították ezt az ellátást.³⁴

Végezetül a falu történetének 1950–1990 közti időszakából felsoroljuk a tanácselnököket:

Vorgics Márkné
Szlipcsevics Pál
Vass Sándor
Németh László.

Kásád területe 1990-ben 2204 khold volt. A településen 722 fő élt, a lakások száma 119 volt. A faluban egy bolt és egy kocsmá működött. A falu egy 25 férőhelyes óvodával is rendelkezett. Az általános iskola valamennyi tanulója Beremendre járt, napközis ellátásban is részesültek. A rendszerváltozás következtében az országgyűlés megalkot-

ta az önkormányzati törvényt, megválasztották a polgármestereket és az önkormányzati képviselőtestületeket. Ezzel megszűntek a tanácsok.

2. 2. A falu tisztségviselői 1990-től 1998-ig

(Trubics János polgármesteri idejében)³⁵

	1990-1994	1994-1998
Polgármester	Trubics János ³⁶	Trubics János
Képviselőtestület	1990. október 19. Kovács Pál, Raczkó Zoltán, Schneiderics Jenő, Sztévícs Pálné, Szlipcsevics Istvánné	1994. február 3. Sztévícs Pál, Kovács István, Bosnyák Márk, Markovics István
	1990-1994	1994-1998
Képviselőtestület	1993. január 29. Laki György, Raczkó Zoltán, Sztévícs Pál, Markovics István és Kovács István	1997. január 22-én alpolgármester lett Sztévícs Pál, tagok a következők lettek: Katona Lajos, Kovács István, Markovics István, Simon Dezső ³⁷
Horvát kisebbségi vezetők	Nincs adat	Nincs adat
Jegyző	Dr. Kránicz Árpád	Dr. Kránicz Árpád
Háziorvos	Dr. Zsifkovics István	Dr. Zsifkovics István
Plébános	Ronta László	Ronta László
Nyugdíjas klub vezetője	Nincs adat	Nincs adat

Fejlesztések	Vezetékes ivóvíz bevezetése, minden házba vezetékes gáz bekötése, 30%-os telefon-ellátottság, 7 km-nyi úthálózat (utak, járdák) javítása, szemétszállítás megoldása (a szilárd hulladék elhordásáról az önkormányzat gondoskodott), szennyvíz elszállításának megoldása: a folyékony hulladékot tartálykocsi vitte el (erre vonatkozóan az önkormányzat több pályázatot is benyújtott, de ezeket sajnos mind elutasították), munkanélküliség enyhítésére segély folyósítása, az 1985-ben létrehozott tájházról való gondoskodás, ³⁸ falunap szervezése 1997-ben, ³⁹ terület vásárlása a tűzoltószertár kialakítására, gondoskodás a temetőről és annak kerítéséről, a kutak karbantartása, idősek számára ebéd szállítása, könyvtár alapítása, ⁴⁰ tanulók kirándulási költségének biztosítása, nevelési és szociális segélyek folyósítása. ⁴¹
---------------------	---

2. 3. A falu tisztségviselői 1998-tól máig (Orsokics István polgármesteri idejében)⁴²

	1998-2002	2002-2006	2006-
Polgármester	Orsokics István	Orsokics István	Orsokics István
Alpolgármester	Kovács Pál	Tóth György	Gavallér Istvánné
Képviselő testület	Bosnyák László, Sztévícs Edit, Sztipánovics József, Tóth György	Bosnyák László, Horváth Emil, Vorgics Márk, Vorgics Rita	Bosnyák Zoltán, Horváth Emil, Schneiderics Anna, Tóth György
Horvát kisebbségi vezetők	Kovács István elnök, Sztévícs Pál	Kovács István elnök, Juhász Gyöngyi, Sztévícs Gabriella	Gavallér Istvánné elnök, Orsokics Istvánné elnökhelyettes

	1998-2002	2002-2006	2006-
Jegyző	Zátrók Anna	Zátrók Anna	Zátrók Anna
Háziorvos	Dr. Zsifkovics István	Dr. Zsifkovics István	Dr. Zsifkovics István
Plébános	Csicsó János	Csicsó János	Csicsó János
Nyugdíjas klub vezetője	Schruth Istvánné	Schruth Istvánné	Schruth Istvánné
Fejlesztések	<p>Lakásvásárlás támogatása, óvodai program pénzügyi támogatása, a könyvtár épületének felújítása, színjátszó csoport támogatása, Dola tánckar támogatása, sportpálya létesítése, temető felújítása, falunap megrendezése, fogathajtó verseny rendezése, ⁴³kerékpárút előkészítése (Kopács és Mohács felé). CÉDÉ-pályázaton 2,4 millió forint elnyerésével és 600 ezer Ft önerővel 3,5 km hosszan a mellékutak felújítása.⁴⁴ Kistraktor és kaszálógép vásárlása a közterületek nyírására.⁴⁵ Horgásztó kialakításának a terve.⁴⁶ Pályázatok benyújtása a kultúrház felújítására⁴⁷ (teleház, kisebbségi önkormányzat irodája, Dola tánccsoport ruhatára), gyermeknap megrendezésére és a kisebbségi önkormányzat országjáró kirándulására. Az önkormányzat épületének a felújítása. A következő rendezvényeken való részvétel támogatása: Mohácson főzőverseny, népzene és táncverseny, Pécssett ismerkedési est és Dárdán gyermekek számára programok. A helyi múzeum kialakításának előkészítése. A falutörténet megjelenésének támogatása.⁴⁸ Pályázat (LEARER-program) benyújtása a templomtorony felújítására.⁴⁹ Terv arra vonatkozóan, hogy a nyugdíjas klub a varroda régi épületébe költözzön át.⁵⁰</p>		

3. A település lakossága^{51,52}

3. 1. Lélekszám

– A török hódítás után a közigazgatás változásokon esett át, új rendszer épült ki. Ennek során összeírásokat készítettek. A pénzbeli adóztatás és szolgáltatások kapcsán listákat írtak. Egy ilyen összeírásból ismerjük az 1554-ben Kásádon élt 13 adót fizető családfő nevét. Meg kell jegyeznünk, hogy ez a lista nem teljes: csak az adókötelezettek szerepelnek rajta, nők és gyermekek pedig egyáltalán nem kerültek rá.⁵³

Nagy Fábián	Vedrős Pál
Kis Matias	Vámos Miklós
Blásko Gergely	Tót György
Miska István	Fodor Balázs
Gál Petre	Lombos Máti
Vargy Máté	Kovács János

Kacs Lőrinc

– 1554 és 1571. között eltelt másfél évtized alatt az adózók száma 20 főre emelkedett, azaz 7 fővel bővült. Nem demográfiai robbanás volt, egyszerűen a közterhet viselők száma emelkedett. Az 1571-es adóösszeírásból csak azok a családnevek ismeretesek, akikkel a fenti lista bővült.⁵⁴

Bence	Ambrus
Kásád	Bisse
Blog	Tót

Földes

– 1582-ben 17 családfő élt a településen, a neveket tartalmazó lajstrom sajnos nem maradt fenn.

– Az 1591-es adóösszeírás: a falu a török közigazgatási beosztás szerint a szekcsői-mohácsi szandzsákhoz tartozott. Az adózók nevét (általában csak a családnevek ismeretesek) és egyéb gazdasági adatokat tartalmaz.⁵⁵

Kobalia	Osztolya
Resetár Manó	Milia
Kovácsovics József	Mislin
Maresenics Tipán	Juno
Kasácsin Máté	Vacseta

Mihaljo

– 1689:⁵⁶ a településen 746 fő élt

– 1695-ben a falu lakói kicserélődtek, ebben az évben nincsen magyar jobbágy a településen. 22 családfőt írtak össze, akik fele-fele arányban horvátok és szerbek voltak. Neveket tartalmazó lista sajnos nem maradt fenn.⁵⁷

- 1696-os összeírás szerint nem volt szerb és magyar vezetéknevű családfő a településen. Valamennyi név horvát eredetű. Az adózók száma 11:⁵⁸

Kopanlija?	Marasenics Stipan
Resetar Marko	Kasacsin Matho
Kovacsics Josip	Ostavia
Milia	Jano
Mislin	Vacseta

Mihaljo

– 1697: 15 családfőről tudunk, akiknek 20 fiú és 9 leánygyermek volt.⁵⁹

– Kuruc-rác-dúlás: Ezek az események a kásádiakat is érintették: a falu lakói közül négyet megöltek. A lakosság menekülési útját nem ismerjük, de vélhetően a Dráva mocsaras vidékein rejtőztek el.

– 1711:⁶⁰ 22 fő

– 1713:⁶¹ A faluban valószínű 26 családfő élt, akik közül 12 jobbágy volt, hozzájuk 7 testvér tartozott (4 nőtlen fiú, 2 özvegy és 1 nem adózó). A lakosság száma egyébként ezekben az években állandóan ingadozott. Részleges névsorral rendelkezünk csupán:

Vid Lamos Mihalné	Kovacsevics Marian
Sofinovics Mato	Kovacsevics Simo

Resetar Thomo	Kassich Matho
Bosnyák Beno	Petrovics Nikola
Vid Bosnyak	Zagoracz Gyurka
Sokacz Marko	Parasi Grgo
Kovacsevics Jozo	Kollar Petar

Betyar Fábján

– 1715:⁶² A faluban 9 családfő él, ebből magyar 3, horvát 6.

– 1719:⁶³ A falu lakosainak a száma néhány esztendő alatt megnőtt. Mindösszesen 13 családfő nevét ismerjük:

Resetar Matho	Kasadi Mathia
Bosnyák Matho	Horvath Nikola
Sokác Mátó	Becsar Fabijan
Jozin Ivo	Zagoracz Iva
Kovacsevics Marjan	Vukovics Luka
Horváth Simon	Szaskir Matho

Matos Adrija

– 1724⁶⁴

Zátus Antal	Joso Lamos
Kovácsévics Gyuro	Resetar Pero
Zagoracz Ivan	olvashatatlan név
Jots Janko	Mato Szaskir

Zetovics Jakab

– 1727/1728:⁶⁵ A faluba továbbra is telepedtek szerb és sokác családok. A családfők számában növekedést tapasztalhatunk, 20-an vannak mindösszesen:

Marko Kralovics	Sdamovicza ?
Bosnyák Petar Miska	Horvath Nikola
Gorjanacz Andrija	Horvath Fabjan
Lassina Mato	Zagoracz Iva
Benakovics Ivan	Stipanovics Martin
Loncsarov Mato	Postavacz Mato
Jozin Ivo	Lamos Jozo
Kovacsics Marjan	Lamos Palko

Horvath Simon
Kasadacz Gyuro

Kovacsics Gyurko
Zetovics Jakob

– 1732:⁶⁶ Az összeírt népesség: 26 családfő volt (közülük két fiú testvér).

– 1737:⁶⁷

Bosnyák Miska
Trnarianovics Stipan
Horvat Grgo
Kovacs Franjo
Lasemanovica V. Jouo
Torjanac Andria
Benkov Ivan
SokácZ Marko
Szalia Mato
Jozin Ivo
Jozin Mikola
Busania Andria
Prekodravacz Gyuro
Peros Miat
Resetar Petar
Prekodravacz Miska

Horvat Simo
Kasadi Gyuro
Horvat Ivan
Gyuraniczova V.
Csizmadia Jakob
Horvat Fabian
Zagoracz Iva
Szlipcsevics Martin
Bosnyak Mato
Zetovics Jakob
Zetovicza V. Luka
Prekodravacz Gyuro
Lamos Pavo
Pristojcsics Kereszta
Csordás Ivo
Pastor Grgo

– 1752:⁶⁸ Az 1730-as adatokhoz képest alig van változás a családok számát tekintve.

Lamos Blas
GoriánácZ Iván
Saffina Stefan
Benakovics Jozo
Jozin Mikola
Kovacsics Stipa
Horvath Mato
Kasadi Gyuro
Horvath Marko
Horvath Jakob

Zetovics Mikola
Szlipcsevics Martin
Plozarics Mikola
Prekodravacz Miska
Prekodravacz Ivan
Svinyar Pero
Resetar Tomo
Prekodravacz Marko
Prekodravacz Tomo
Zetovics Andria

Horváth Gyuro	Zetovics Marko
Zagoracz Mato	Lamos Pero
Szlipcsevics Novak	Horvath Mato
Palovics Mikola	Horvath Ivan

Bosnyák Mato

– 1767:⁶⁹ A faluban 40 rác családfő nevét ismerjük. Tipikus horvát vezetékneveket is tudunk ebből az időszakból: Resetar (5 családfő), Sztevecs (2), Sasinat (2), Lamos (3), Prekodravacz (2), Poszavacz (2), Jozin (2), Horváth (7), Zagorác (2). Számos horvát családnévből arra lehet következtetni, hogy a magyar közegek kezdték az egyes jobbágyságokat nemzetiségük szerint elnevezni (pl. Bosnyák, Sokátz).

– 1776: 39 családfő ismeretes:

Senior Resetar	Sasmiacz Stevan
Tomo Torianacz Ivan	Sasmiacz Miat
Horvath Marko	Resetar Miska
Junior Resetar Tomo	Benakovics Jozo
Jozin Jozo	Svelics Miska
Jozin Marko	[.....] Mato
Sokacz Jozo	Zagoracz Jozo
Marianovics Gyuro	Bosovatz Nicola
Horváth Marko	Bosovatz Luca
Horvath [.....]	Lamos Antun
Kásádin Jozo	Lamos Miska
Posoracz Tomo	Zetovics Miska
Junior Horvath	Blasovits Stefan
Horváth Petar	Prekodravacz Ivan
Bosnyák Máto	Prekodravacz Miska
Horváth Iván	Resetar Gyuro
Senior Horvath [.....] ⁷⁰	Resetar Marko
Zagoracz Nicola	Kovacs Miat
Stipecovits Ivan	Zetovics Andria
Stelics Antun	Lamos Ivo

– 1785:⁷¹ 46 telkes jobbágyról (családfő) tudunk.

Kásád község története

– 1786:⁷² A lakosok száma 389 volt. 46 családfő élt Kásádon, s vélhetően voltak olyan házak, ahol több család élt együtt.

– 1828:⁷³ A faluban 668 fő élt, ebből 58 a családfő, 58 a jobbágy, 29 a testvérek száma.

– 1830:⁷⁴ 666 fő élt a faluban. Fontos kiemelni, hogy az 1831-es kolerajárványban 13 fő hunyt el.⁷⁵

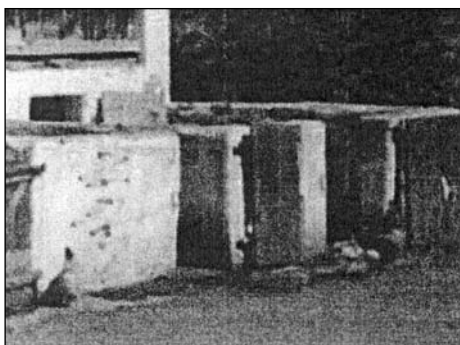
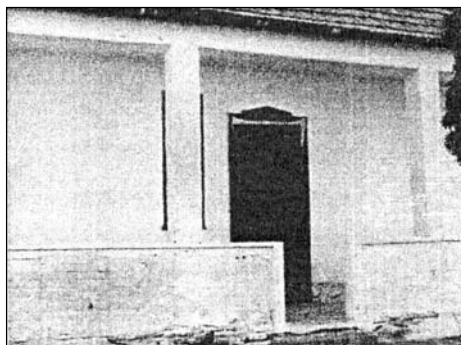
– 1833:⁷⁶ 666 fő élt a faluban.

– 1836:⁷⁷ 660 fő élt a faluban.

– 1850:⁷⁸ A faluban 738 fő élt, ebből 367 férfi és 371 nő volt.

– 1852/1853:⁷⁹ A faluban 728 fő élt.

– 1857:⁸⁰ A faluban 760 fő élt.

Magánépület takarmánytárolókkal és ólakkal

Levéltári adatokkal rendelkezünk a jobbágytelkek tulajdonosaira vonatkozóan. A lista összesen 86 nevet tartalmaz:

Karapancs Mió	Bosnyák Markó
Horváth Andria	Horváth Kuzmán
Stevits Pávo	Horváth Félix
Stevits Stipo	Horváth Zsifkó
Stevits Stánkó	Slipcsevits Gerga
Stevits Pávo	Máriánovits Frányó
Szlipcsevits Pávo	Bártholovits Máthó
Szlipcsevits Stipo	Horváth Jozó
Zágorázt Peró	Horváth Illiá
Zágorázt Antun	Horváth [.....]
Horváth Stipo	Stevits Mió
Bosnyák Félix	Szamer György
Hlebinger Augusztin	Jozin Bozsó
Jákovovits Bozsó	Tárádán Andria
Kásádázt Máthia	Lamos Tomó
Horváth Mirkó	Lamos Zsivko
Horváth Martin	Illits Frányó
Horváth Stipo	Lamos Ivó
Máriánovits Thomó	Horváth Kuzmán
Bogdánovits Pávo	Prekodrávátz Vida
Hempfner Mária	Prekodrávátz Máthó
Kásádázt Pávo	Máriánovits Márkó
Jozin Jozó	Márkovits Pávo
Jozin Illia (veliki)	Horváth Pávo
Jozin Máthia	Pluzsár Stipo
Benák Ignázt	Pluzsár Kuzmán
Schmidt Konrád	Prekodrávátz Zsivkó
Resetár Zsivko	Schmidt Johánn
Ivin Stipo	Zetovits Félix
Ivin Máto	Zetovits Stánkó
Horváth Bozso	Zetovits Philipp
Sásniázt Ivó	Sásniázt Stipo

Szinderits Stipo	Zetovits Márkó
Mátkov Pávo	Zetovits Illia
Tomin Mátho	Resetár Frányo
Schwartz Stefán	Feldvebel Josef
Sásniátz Gyuro	Kováts Márkó
Primus Vidák	Horváth Illia
Jellits Antun	Wukmán Márтин
Sokátz Pávo	Wukmán Bozsó
Deutch Jakab	Horváth Zsivkó
Gilbert Martin	Zágorátz Pávo
Zetovits Ádám	Fántl Károly

- 1862:⁸¹ A faluban 712 fő élt.
- 1864:⁸² A faluban 738 fő élt.
- 1865/1866:⁸³ 700 fő élt a településen.
- 1869:⁸⁴ 746 fő élt a településen.

Adatokkal rendelkezünk a férfi lakosok életkor szerinti megoszlására:

<u>Életkor</u>	<u>Létszám</u>
1–14.	111
15–30	87
31–50	113
51–60	48
61–70	11
70-en túl	8

– családi állapotuk:

<u>Családi állapot</u>	<u>Létszám</u>
Nőtlen	143
Nős	205
Özvegy férfi	28
Elvált férfi	2

Családi állapotLétszám

Hajadon	131
Férjes	212
Özvegy nő	20
Elvált nő	5

- 1870:⁸⁵ 746 fő élt a településen.
- 1880:⁸⁶ 654 fő élt a településen.
- 1890:⁸⁷ 687 fő élt a településen.
- 1900:⁸⁸ 722 fő élt a településen.
- 1910:⁸⁹ 739 fő élt a településen.
- 1920:⁹⁰ 643 fő élt a településen.
- 1926:⁹¹ 647 fő élt a településen (belterületen 543, külterületen – Zálogos, Halastó, Schteinbach puszta – 104 fő).
- 1930:⁹² 686 fő élt a településen.
- 1937/1938:⁹³ A faluban szociális felmérést végeztek. Ez alapján 684 fő élt Kásádon, mindösszesen 300 családot számláltak.

Életkor szerinti összetétel:

12 éven aluli gyermek:	57
12–18 évesek:	32
18–60 évesek:	420
60 éven felüliek:	165.

Anyakönyvi adatok:⁹⁴

születések száma: 14 fő (ebből házasságon kívül 3 fő);

halálozások száma: 1 fő 1 éven aluli, 12 fő
7 éven felüli;

házasságkötések száma: 6.;

az adott esztendőben a községbe nem települtek új lakók, s senki nem költözött el.

Népszaporulat: a szegényeknél jó, a gazdagabbaknál csak 1-2 gyermek születik.

– 1941:⁹⁵ 701 fő élt a településen. Kásád ekkoriban a siklósi járás nagyobb települései közé tartozott.

– 1949:⁹⁶ 653 fő élt a településen.

– 1958:⁹⁷ 834 fő élt a településen.

– 1960:⁹⁸ 674 fő élt a településen. Jól látható, hogy az utolsó méréshez képest jelentősen csökkent a település lakossága.

– 1970:⁹⁹ 563 fő élt a településen. 1970-es év kapcsán sajnos ismét azt kell kiemelnünk, hogy kevesebben éltek a településen, érzékelhető fogyás következett be. A népesség számának alakulására két dolog hatott: a természetes fogyás és az elvándorlás. Miként a 2008-ig jegyzett adatok mutatják, a következő évtizedben még tovább csökkent Kásád lakossága.

– 1980:¹⁰⁰ 435 fő élt a településen.

– 1990:¹⁰¹ 378 fő élt a településen.

– 2001:¹⁰² 376 fő élt a településen.

– 2006:¹⁰³ 344 fő élt a településen.

– 2008:¹⁰⁴ 378 fő élt a településen.

3. 2. Születés és halálozás éves átlaga 1890-től 1999-ig¹⁰⁵

Időköz	Születés	Halálozás	Természetes szaporodás vagy fogyás
1890–1899	54	50	4
1900–1909	147	144	3
1910–1919	96	137	-41
1920–1929	176	146	30
1930–1939	109	120	-11
1940–1949	119	122	-3
1900–1949	647	669	-22
1950–1959	137	993	8
1960–1969	84	71	13
1970–1979	60	66	-6

Időköz	Születés	Halálozás	Természetes szaporodás vagy fogyás
1980–1989	52	70	-18
1990–1999	36	63	-27
1950–1999	369	369	0

4. Foglalkoztatási adatok

– 1785/1786: Széchényi Ferenc¹⁰⁷ kutatásaiból tudjuk, hogy a faluban ekkor még nem működött tanító, nem éltek itt kereskedők és iparosok, továbbá katonaság sem állomásozott a településen (a legközelebbi egység Bólyban a Kinszky-ezred volt).

– 1828:¹⁰⁸ A település lakói ló-, szarvasmarha- és sertéstenyésztéssel foglalkoztak; jellemző volt továbbá a káposzta- és kendertermelés.

– 1857:¹⁰⁹

Foglalkozás típusa	
hivatalnok	1
földbirtokos	68
iparos	6
kereskedő	2
mezőgazdasági munkás	172
szolga	12
napszámos	19
Kereső:	285
Eltartott:	508

– 1869:¹⁰⁹

Foglalkozás típusa	
Tanító	1
Birtokos	112
Éves szolga	252

Foglalkozás típusa	
Napszámos	85
Iparban	5
Nem közvetlenül a termelésben	1
Személyes szolgáltatásban	85
Munkanélküli 14 éven felüli	5

– 1880:¹¹⁰ A mezőgazdaságban dolgozók mellett a faluban 2 kereskedő-szatócs és 3 iparos (bognár, kovács, kocsmáros) működött.

– 1938:¹¹¹ Baranya megyében 1938/39-ben szociális felmérés készült.¹¹² Az összefoglalás a lakosság életkori, etnikai és szociális helyzetére vonatkozóan részletes adatokat tartalmaz. Az anyag gépírással készült, 1938. szeptember 8-án kelt és három aláírást tartalmaz. A fejléc szerint az adatgyűjtés a körjegyző, az orvos és a védőnő útbaigazítása szerint történt. A dokumentumot Szabó Károly orvos, Schmidt Ferenc körjegyző és Solymár Imre egészségügyi szakember szignálta. Ez a jelentés a munkaviszonyokat jónak találta. A cselédek helyzete megfelelőnek mutatkozott, évi jövedelmük 60 pengő készpénz, 12 mázsa búza, 8 úrméter hasábfa, 60 kéve rózse, 20 kg só és napi 2 liter tej volt. A cselédek lakást is kaptak és megfelelő bánásmódban részesültek. A mezőgazdasági munkások bére 1,20–2 pengő volt, időszakos munkáért pedig 3–4 pengőt kaptak. A felmérés végzői szükségesnek vélték, hogy a szegényebb családokat munkával támogassák. Kiemelték továbbá, hogy a faluban mindig is divatos volt a szőttesek készítése, melyeket vásárokon értékesítettek. Utóbbi feladat ellátására szövetkezetek létrehozását javasolták.

Foglalkozás típusa	Kereső	Eltartott
Gazdasági cseléd	44	89
Gazdasági munkás	15	51
Önálló iparos	6	27
Önálló kereskedő	2	3
<u>Egyéb</u>	1	4

– 1941, 1960, 1970.¹¹³

Foglalkoztatási főcsoport	1941		1960		1970	
	népesség	ebből kereső	népesség	ebből kereső	népesség	ebből kereső
Őstermelés	632	301	472	226	371	204
Bányászat és ipar	32	12	134	67	57	29
Más foglalkoztatású	37	21	68	42	135	85
Összesen	701	334	674	335	563	318

Az előző táblázatból a következő összefüggések állapíthatók meg: 1941-ben a külterületen (Zálogospuszta, Halastó, Stainbach puszta) vagyontalan, földnélküli zsellérek éltek, akik saját házzal sem rendelkeztek. Az agráriumban 632-en dolgoztak, ebből keresőként 301 főt tartottak nyilván. Mindösszesen 12 főt foglalkoztattak az iparban. Más foglalkozásúnak (21 fő kereső) tekintjük a segédek, a segítő családtagokat és a szolgálkat. 1960-ban és 1970-ben a fogyó népesség foglalkoztatási összetétele minimálisan módosult: többen éltek bányászati és ipari munkából, továbbá az egyéb foglalkoztatásúak (iparosok, kereskedelemben tevékenykedők, egészségügyben és oktatásban dolgozók stb.) száma is emelkedett.

– 1983-ban a falu lakóinak foglalkoztatási táblázata.¹¹⁴

Keresők		Eltartottak	
Tsz-tagok	84	Háztartásbeli	61
Beremendi Cementgyár dolgozói	24	Nyugdíjas	79
Egyéb	62	Tanuló	60
		6 éven aluli	30

5. Szociális helyzet. Lakásviszonyok. Fontosabb épületek a településen

- 1554:¹¹⁵ 15 ház
- 1583:¹¹⁶ 9 ház
- 1711:¹¹⁷ 12 ház
- 1732:¹¹⁸ 24 ház (egy vizimalom is volt a faluban).
- 1752:¹¹⁹ 34 ház
- 1785/1786: 1785-ben felmérést végeztek a településen.¹²⁰

A lakosok 60 házban éltek. Az uradalom engedélyével kaptak tűzifát, épületfát, s rajtuk keresztül látták el ezekkel a szükségletekkel a plébániát és a katonaságot. Házaikat faalapra építették, mert a talaj vizenyős és mély fekvésű volt. A zsellérek közül 15 házas zsellér volt, 14 pedig házatlan. Az alapvető orvosi ellátást Siklóson lehetett megkapni. A helyi rendelkezések szerint a gyengélkedőket sebészhez kellett szállítani, a súlyosabb állapotúakhoz pedig kiszállt az orvos. A bábának, akinek a neve sajnos nem ismeretes, szolgálataiért 17 krajcárt és egy kenyert kellett adni.

- 1828:¹²¹ A lakosok 96 házban éltek.
- 1833:¹²² A lakosok 96 házban éltek.
- 1850:¹²³ 72 ház és 77 lakás
- 1851–1854:¹²⁴ Az ingatlanok száma 12-vel nőtt.

– 1855:¹²⁵ Ebben az évben, s valószínű nem csupán ebben az esztendőben, szülésznőt is (Tomo Franka) alkalmaztak a faluban, aki minden szülés után meghatározott, természetbeni juttatásban részesült.

- 1857:¹²⁶ 97 ház, 98 lakás
- 1864:¹²⁷ 117 ház
- 1869:¹²⁸

1 középület (iskola), ezt az épületet 1 fő (véltetően a tanító) lakta.

116 magánépület (ebben: 151 szoba, 148 kamra, 116 konyha, 2

Vályogház

pince, 24 akol, 100 istálló)

2 lakó és üzleti épület.

768 tulajdonos vagy bérlő (és családtagjaik), továbbá 7 cseléd.

– 1895:¹²⁹ Kőház: 2, vályog- és kőház: -, vályogház: 154; cserepes ház: 101, zsindelyes ház: 53.

– 1911:¹³⁰ Kőház: 3, vályog- és kőház: 150, vályogház: 2; cserepes ház: 110, zsindelyes ház: 54.

– 1931:¹³¹ Kőház: 32, vályog- és kőház: 121, vályogház: 1; cserepes ház: 110, zsindelyes ház: 23.

– 1938:¹³²

Földes szobák száma	176
Padlós lakások száma	1
Gazdasági cselédlakások száma	44
Cselédlakások állapota	kielégítő

Nyomortelepen lakó családok száma	–
Pincelakások	–

Takarmánytároló és ólak az állattartáshoz

– 1938/39: Baranya megyében 1938/39-ben, miként arra már a korábbiakban is utaltunk, átfogó szociális felmérés készült.¹³³ Az összefoglalás a lakosság életkori, etnikai és szociális helyzetére vonatkozóan részletes adatokat tartalmaz. Az anyag gépírással készült, 1938. szeptember 8-án kelt és három aláírást tartalmaz. A fejléc szerint az adatgyűjtés a körjegyző, az orvos és a védőnő útbaigazítása szerint történt. A dokumentumot Szabó Károly orvos, Schmidt Ferenc körjegyző és Solymár Imre egészségügyi szakember szignálta. E szerint a településen szociális és egészségügyi intézmények nem voltak. Az anya- és gyermekvédelem szempontjából fontos munkát végző Stefánia Szövetség Beremenden működött, s a falu lakóinak problémáit is kezelte. A jelentés a gyermekek és felnőttek ruházatát-élelmezését megfelelőnek találta. A népbetegségek közül a

Cserepes ház a gazdálkodásra alkalmas udvarral

TBC nem tömeges előfordulására hívták fel a figyelmet, melyet nem a rossz a táplálkozás, hanem az örökletes hajlamok okoztak. A munkaképtelen egyének száma 1 volt. A munkasegély alap vagyona 1937-ben 96,46 pengő volt. A közsegélyezésre előírányzott összeg 146 pengő volt, s ebből 60 pengőt fizettek ki közgyógyszerellátásra.¹³⁴ A faluban élő 12 szegény család élelmezési problémáit, pontosabban tejjel való ellátását, kecskék beállításával akarták megoldani. A jelentés készítői e hátrányos helyzetű lakók számára 200-240 pengő kiutalását is kívánatosnak tartották. A szegények szociális problémáinak megoldására munkalehetőséget is biztosítani akartak: kosárkészítő tanfolyamokat szervezését határozták el, mely téli periódusban nyújthatott volna megfelelő kerestet.

– 1970-es évek:¹³⁵ Kásádot is érintette, hogy Magyarországon hosszú időn keresztül építkezési moratórium volt. További problémát

*Az 1970-es évek végén emeletes házak épültek,
korszerűsítést végeztek a lakásokban, kiépítették pókhálószerűen
a föld alatt a vízhálózat-vezetéket.*

jelentett a közműves telkek hiánya. Az 1970-es években a faluban telkeket alakítottak ki, s azokon 15 emeletes családi ház épült. A már meglévő ingatlanokban is korszerűsítéseket végeztek, fürdőszobát, mosdófülkét alakítottak ki, továbbá vízvezetéket építettek ki.

– 1980-as évek:¹³⁶ A fenti eredmények az 1980-as években tartott népszámlálás adataiban is megmutatkoztak.

– A jelen (2008-as, 2009-es adat): 2008-ban a falu lakói közül 17, 2009-ben pedig 27 fő részesült munkanélküli és/vagy szociális segélyben. Kásád sikeresen vesz részt a közmunka-programban, s ezeket a lehetőségeket jól használja fel.¹³⁷

6. Horvát (és egyéb) nemzetiségi csoport(ok) az országban és Kásádon

6. 1. Történeti áttekintés

A szerbek Magyarország területére történő betelepedésének az idejét 1404-re vezetik vissza. A szerb telepések három hullámban érkeztek Kásádra: 1. a török elől az üldözés miatt menekülők, 2. a török hódoltság idején, 3. a balkáni vereség után azok, akik a török bosszújától félve önként távoztak szülőföldjükről. Az önkéntes szándék mellett egyébként hívásra és parancsra is jöttek.¹³⁸ A 15–17. században telepedtek le a horvátok az ország déli területén, akik Boszniából és a horvátországi tengerpartról indultak el.

A sokác településeket a Dráva mentén szétszórtan találjuk, s ehhez a népcsoporthoz tartozik Kásád lakossága is. Sarosáczy György színvonalas kutatási eredményei a sokácok megtelepülésére vonatkozóan a következő fontos összefüggésekre hívja fel a figyelmet. E népcsoport területi elhelyezkedését tekintve négy nagyobb egységre bontható.¹³⁹ 1. Bácskai sokácok: Hercegszántó (a többi település Szerbiában található), 2. *Drávamenti sokácok*: Beremend, **Kásád**, Alsószentmárton (a Baranya háromszögben sokan éltek), 3. Falusi sokácok: Nagykozár, Magyarsarlós, Lothárd, Birján, Olasz, 4. Mohácsi sokácok: Mohács és Mohács-sziget.

A 17. század végén horvát lakosság népesítette be Kásádot. Lakói római katolikus, illír ajkú sokácok voltak. A fent megnevezett periódusban a térségben a legerőteljesebb a szerbek betelepülése volt. 1720-as években Kásádra két szerb család is érkezett, majd az 1730-as évektől kezdve többen is megtelepedtek ebből a népcsoportból a faluban. Ennek következtében a település lakóinak száma jelentősen nőtt. A 18. század közepéről (1746) adatokkal rendelkezünk egy, a királyi táblánál lefolytatott birtok-határjel perről. Ebben Kásád négy szerb nemzetiségű családfője (Mitár Csvárkovics, Jovan Milosovics, Pájo Milovojevics, Sztoján Szerbics) volt tanúként érin-

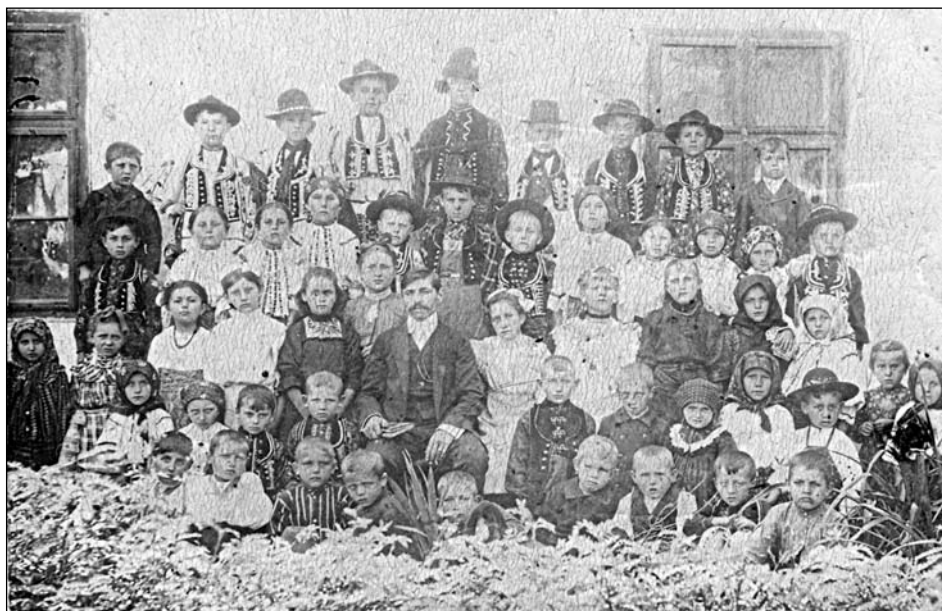
tett. A bírósági eljárás időpontjában közülük hárman 45, 48 és 50 évesek voltak (egyikükről nincs adat). A per folyamán elmondták, hogy ekkor már kb. 20 esztendeje éltek Kásádon.¹⁴⁰

Ennek a folyamatnak a hatására Kásád szinte teljesen szerb település lett, ahol kisebb létszámban sokácok is éltek.¹⁴¹ A faluban 1698–1734. között szerbek és sokácok laktak, miként a példa is mutatja, ebben a periódusban vegyes volt az etnikum a településen. Erre vonatkozóan a következő esztendőik esetében rendelkezünk levéltári adatokkal: 1698, 1711, 1728, 1730, 1732, 1734.¹⁴²

Az 1850-es években Kásád a dárdai uradalomhoz tartozott. A 19. században a német, az utolsó harmadban magyar anyanyelvűek is megtelepedtek a faluban. Az összeírások szerint az uradalomban a szerb telepesek mellett magyar, horvát és német jobbágyokat is találunk.¹⁴³ A magán földesúri telepítések hatására a népesség nőtt, mivel munkaerőre volt szükség.

Az ország területén, így Kásádon is sokáig teljes békeességben éltek az egyes nemzetiségi csoportok. Nagy fordulat állt be a 19. század második felében, majd folytatódott mindez a 20. században is. Letörték a nemzetiségeket céljaik elérésében: 1. eltörölték a néhány órás iskolai nyelvoktatást, 2. a templomokban nem engedték az anyanyelvi liturgiát, 3. szorgalmazták a magyarosítást, 4. a nemzetiségi településeken megemelték az adókat.

A miniszterelnök megrendelésére 1920-ban egy referensi beszámoló készült Margittay József tollából, mely fontos adatokat tartalmaz a településre vonatkozóan. E szerint ekkoriban Kásádon kb. 700 fő élt, 180 magyar és német ajkú kivételével valamennyien sokácok voltak. A jelentés szerzője szerint a kásádiak közül egy sem optált, sőt Baranya megszállott területéről sokácok költöztek ide. A bolmányi tanító és a pópa többször is bízatta a helyieket arra, hogy települjenek át a Szerb-Horváth-Szlovén Királyságba. Máli Kuzman korábbi kásádi tanító Bengére ment, de mindezt nem hazafiatlanságból tette, hanem csupán azért, mert apja birtokai ott voltak. Később ott tanító is lett. Etnikai kérdések tekintetében ez a beszámoló még egy fontos

Római katolikus iskola tanulói, középen Mali Kuzman tanító.

adalékot tartalmaz: a kásádi iskolában a tanítás nyelve a magyar volt (a megszállás idején horvát, később cirill betűs szerb nyelvet oktattak). A jelentés szerint 1920-ban a 3. osztálytól kezdve heti két órában sokác nyelven írni és olvasni tanították a gyerekeket.¹⁴⁴

A várt változás 1945 után sajnos nem következett be. A második világháború után szembetűnő tendenciaként kell kiemelnünk, hogy erősödött az asszimiláció. A népszámlálási adatok mutatják, hogy a településen a horvát nemzetiségűek különböző okok miatt nehezen vállalták hovatartozásukat. A propaganda ugyan hirdette a nemzeti-ségi csoportok egyenjogúságát, 1948-ban mégis drasztikus elnyomó intézkedéseket hoztak, többek között a fiatal tanítókat bebörtönözték. 1956 sem hozhatott ebben a kérdésben igazi eredményt, továbbá az 1968-as esztendő sem jelentett változást. A fent elmondottak természetesen erősítették az asszimilációs folyamatokat. Fontos kiemelni, hogy ebben a periódusban az anyaország, azaz az akkori Jugoszlávia sem gondoskodott a határain kívül élő nemzetiségi csoportokról.¹⁴⁵

6. 2. Az anyanyelvi megoszlás levéltári adatok alapján

– 16. század végére a település lakói szinte egészében magyarok lehettek (utalnak erre az 1554-es és 1571-es adóösszeíráson szereplők nevek). A török idő alatt a falu lakói részben kicserélődtek.

– 1695-ben a falunak nincs magyar jobbágya. 1695-ből rendelkezünk egy 22 főt tartalmazó listával, s az azon szereplő jobbágyok fele-fele arányban horvátok és szerbek voltak.¹⁴⁶ 22 főt tartalmazó jobbágy-listán 11 fő szerb és 11 horvát név

– 1696: a listán egyetlen magyar és szerb név sincs, a szerb nemzetiségű lakosok vélhetően a szomszéd, szerb településekre költöztek át.

– 1715: a faluban 9 jobbágy (családfő) él, ebből magyar 3, horvát 6 fő.

– 1732: adózók összeírásából ismeretes családnevek közül 24 szláv és 2 magyar eredetű (az egyik név Csizmadia volt, de arra vonatkozóan nincsenek adatok, hogy ezt a vezetéknevet a foglalkozása miatt viselte volna).¹⁴⁷

– 1752:¹⁴⁸ a nevek alapján feltételezhetően a családfők nemzetiségi megoszlása a következő volt: magyar -, déli szláv 34.

– 1785/1786:¹⁴⁹ a felmérés idején a faluban zsidók nem éltek, két római katolikus vallású cigányról tudunk, akik jobbágytelekkel bírtak, s valamennyi állami és uradalmi kötelező terhet viselték, továbbá családjukkal házban éltek.

– 1799: a faluban élők nemzetisége horvát volt.¹⁵⁰

– 1830: a község lakóinak beszélt- és anyanyelve egyaránt a horvát volt.¹⁵¹

– 1850: 710 fő horvát és 16 német ajkú lakos élt a településen.

– 1852/1853: 710 fő horvát, 16 fő német, 12 fő zsidó lakott Kásádon.¹⁵²

– 1862–1864: 710 fő horvát élt a településen, egyéb nemzetiségi csoportokra vonatkozóan nincsenek adatok.¹⁵³

– 1865/1866: Kásádot horvát faluként tartották számon.¹⁵⁴

– 1880-ban a lakosság összetétele: magyar: 16 fő, német: 28 fő, horvát, szerb és egyéb: 623 fő.¹⁵⁵

– 1890-ben a lakosság összetétele: magyar: 60 fő, német: 34 fő, szerb és horvát: 623 fő.¹⁵⁶

– 1900-ban a lakosság összetétele: magyar: 65 fő, német: 69 fő, horvát: 612 fő, szerb: 6 fő.¹⁵⁷

– 1910-ben a lakosság összetétele: magyar: 110 fő, német: 70 fő, horvát: 577 fő.¹⁵⁸

– 1920-ban a lakosság összetétele: magyar: 91 fő, német: 93 fő, horvát, szerb és egyéb: 463 fő.¹⁵⁹

– 1930-ban a lakosság összetétele: magyar: 22 fő, német: 41 fő, horvát: 406 fő.¹⁶⁰

– 1938-ban a lakosság összetétele: magyar: 117 fő, német: 98 fő, horvát: 469 fő.¹⁶¹

– 1941-ben a lakosság összetétele: magyar: 189 fő, német: 65 fő, horvát: 25 fő, bunyevác: 422 fő.¹⁶²

– 1949-ben a lakosság összetétele: magyar: 476 fő, német: -, szlovák: 2 fő, horvát: 12 fő, bunyevác: 164 fő.¹⁶³

– 1960-ban a lakosság összetétele: magyar: 388 fő, német: 9 fő, román: 4 fő, horvát: 271 fő, bunyevác: 2 fő.¹⁶⁴

– 1970-ben a lakosság összetétele: magyar: 128 fő, német: 58 fő, horvát: 377 fő.¹⁶⁵

– 1980-ban a lakosság összetétele: magyar: 257 fő, német: 6 fő, horvát: 172 fő.¹⁶⁶

– 1990-ben a lakosság összetétele: magyar: 228 fő, német: 6 fő, román: 3 fő, horvát: 137 fő, szerb: 3 fő, egyéb: 1 fő.¹⁶⁷

6. 3. A népviselet¹⁶⁸

Régen minden sokác házban foglalkoztak szövással, fonással, hímzéssel. A kásádi népviselet a kisebb, sajátos eltéréseket nem tekintve azonos volt azzal, amit ezen a vidéken a sokácok viseltek. A

*A Dráva-menti sokac népképviselet emlékei: a sokac nők viselete:
rubina, szuknya, pregacsa, torba, prosluk.*

*Bosnyák Jelica, Bosnyák Pál
és Ano (Jelica húga)*

*A faluban mindenki
goszpojának hívta,
a szerző édesanyja*

*dedak Marko
és baba Marta*

*Lakodalom Bremenszki Palinál – Vörös
csárda – viselet.*

*Fiatal asszonyok főkötőben (kapica)
Janya Bremenszka és férje, Gátai Istvánné és férje,
Koleszar Márkné és Pálné, Bosnyák Pálné*

*Pavlovics Ágnes, Horváth Jelica, Lamos Márta, Tyoszity Éva.
A lányok 14 éves kor alatt két fonatot koszorú alakban (vinci), – a
fiatal lányok is – hordtak, az eladó lányok fejét vinac, a férjes asz-
szonyok fejét kapica fedte, az idősekét fekete tónusú főkötő. A
lányoknál kiegészítők a gyöngyszem, az ezüstpénz, és a dukát, utóbbi
a gazdagságot jelezte.*

*A Dráva-menti sokác férfiak viselete:
varrt gatya, vászoning, férfikötény és posztókabát.
A férfiak előbb tértek át a városi öltönyös ruházkodásra.*

*dedák Bosnyák Pál
és a dédunoka*

*Bosnyák Pál és Koleszár Márk,
a szomszédok*

id. Bosnyák Pál és barátja

szakirodalom szerint a sokác nők egyik leggyakrabban használt ruhadarabja az ingsziknya (rubina) volt. Ez egy házilag szőtt, fodros, vászomból készült ruhadarab volt, mely két részből állt: mellévarrott ujjú ingből és a gyapjúból vagy vászomból készült szoknyából (suknja). Utóbbi egy kb. 10 cm széles övvel szorították le. A szoknya elé kötényt (pregaca, pregacica) kötöttek. Az ing fölé mellényt (prosluk) is öltöttek. A templomi viselethez tartozott a gyapjúból szőtt tarisznya (torbica), melyben az imakönyvet tartották. A nők kötött lábbe-

*Matheisz Jolán szervezte a fényképész elé a falu fiatalságát
1948 augusztus 20-án*

*Sokac és városias lányok – Zetovics Anna, Jányics Ágnes,
Stipánovics Ágnes, Martinovics Anna, Vukmann Éva*

*Kovács Éva, Vorgics Ágota,
Lamos Márta, Lamos Ágnes
Vorgics Márta, Merényi Erzsébet*

*Sokac lányok köralakú hajviselete. Változik a ruházat.
Vukmann Zsófi, Stévícs Pálné, Marjanovics Matild, Horváth
Mihályné, Marjanovics Katalin, Lukics Márkné, Marjanovics Anna,
Lórisz Mihályné*

Sokac asszonyok népviseletben: Markovics Márkné és Horváth Józsefné

*Vukman Pál, Antolovics Istvánné, Szalai Márta, Papp Viktória,
Katona Lajosné, Papp János, ifj. Antolovics István, Antolovics Erika,
id. Orsokics István a Tájház udvarában*

*Antolovics Istvánné, Szalai Márta,
Antalovics István, id. Orsokics István a Tájház udvarán*

*Horváth Józsefné, Horváth Pálné, Trubics Ágnes, ifj. Orsokics István,
Papp Viktória, Antalovics Erika és István, Papp János,
Goják Jánosné, Szalai Márta, Antolovics István, Katona Lajosné,
Vorgics Márkné – megőrzése a múltnak*

*Az 1940-es években eltűnt a hagyományos viselet. Kásádon és a mohácsi Múzeumban darabjait megőrizték.
A népviselet állandóan változott. 1950-re eltűnt.*

lit hordtak, mely színes és mintás volt, talpára pedig bőrt erősítettek. A férfi viselet a következő elemekből állt: több szélből varrt gatyka, vászoning, férfi kötény és fekete kabát. A hajviselet szabályozott volt: a leányok 14 éves korig két fonatba rakták hajukat, melyet koszorú alakba kötöttek, a férjes asszonyok fejét főkötő (kapica) fedte, az idősebb asszonyok főkötője dísztelenebb és sötétebb tónusú volt. A ruhát gyöngysor, felfűzött ezüstpénzek, a gazdagabbaknál dukátok egészítették ki. Nagyjából az 1960-as évekig hordták ezeket a viseleteket, melyeket többek között a mohácsi Kanizsa Dorottya Múzeumban lehet megtekinteni.

6. 4. A jelen

A faluban mindig is különös gondot fordítottak a horvát identitás ápolására. 1977-ben alakult meg a Dola táncegyüttes, melyet az

*Id. Orsokics István, Bosnyák Lászlóné, Ifj. Orsokics István,
Hatala Marica, Trubics Ágnes táncversenyzők*

önkormányzat ma is minden eszközzel támogat. Orsokics István polgármester egy, a Dunántúli Naplónak adott interjúbán elmondta, hogy 2008-ban veszélybe került az együttes léte, ugyanis vezetőjük Angliába ment dolgozni. A csoportban közel 40 fő táncol, Siklósról és Beremendről is járnak át, felnőttek és gyermekek egyaránt tagjai e közösségnek. A falu egyébként minden évben tánctalálkozót is szervez.¹⁶⁹

A település néprajzi és egyéb tárgyi emlékei a Fő utca 28. számú épületében, az 1985-ben létrehozott horvát tájházban tekinthetők meg. *„Volt lakás, népi építészeti emlék a 19. században épült, ma sokác tájház a faluban élő nemzetiség építészeti és tárgyi kultúráját mutatja be. Udvarán jellegzetes színekkel díszített gabonatóró*

Az 1895-ben épített nádfedeles, fehérre meszelt falú, botkerítéssel körülvett, ma sokac „Tájház” az építészeti kultúra bemutatása

látható.”¹⁷⁰ Az épület a 19–20. század fordulóján épült, nádfedeles, falai fehérre meszeltek. A botkerítéssel körbevett ház három szobából és egy ún. füstös konyhából áll. A tárolóedények mellett mázas és máz nélküli korsók sorakoznak, rokka és bölcső is található itt. Az istállóban a lovak műveléséhez használatos, korabeli szerszámokat helyezték el.¹⁷¹ A javításra szoruló tájházat Verbánác Pál gondozza, aki egyébként kitelepítettként került a faluba.¹⁷² A tájháznak a Janus Pannonius Múzeum a tulajdonosa, felügyeleti jogát a Megyei Múzeum gyakorolja, a falu csak fenntartója.¹⁷³ Kásád a Magyarországi Tájházak Szövetségétől vár támogatást a tető cseréjéhez.¹⁷⁴

Kásádon 2006-ig magyar-horvát nemzetiségi óvoda működött. E kétnyelvű közegben a gyermekekkel magyarul és horvátul is foglal-

*Szabadkéményes
füstös konyha 1869-ből*

koztak. A csökkenő létszám miatt az intézményt be kellett zárni. Egészen friss terv, hogy az elhagyatott óvoda-épületben múzeumot és kiállítótermet alakítanak ki, melyben a régi kásádi életmódot elevenítenék fel. A megváltozott funkciójú intézményben a környék képzőművészeinek bemutatkozási lehetőséget biztosítanak (pl. a beremendi keramikusművész Rózsakerti Anitának és a festészettel foglalkozó, születésétől Kásádon élő Schneiderics Annának, aki egyébként Pécssett rajzot és vizuális művészetet tanít).¹⁷⁵

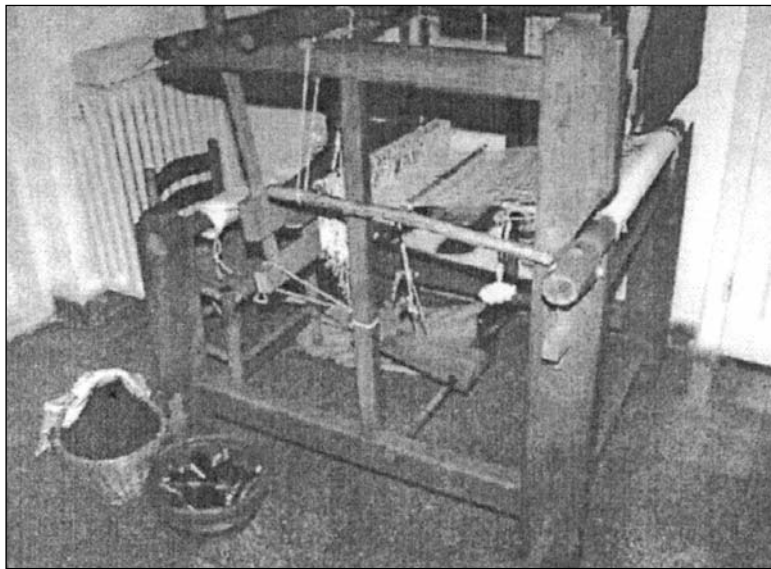
A falu művelődési otthonában családi és nemzetiségi rendezvényeket tartanak. Időnként a Baranya

A ház három szobából áll, az első a díszes szoba (1938-ban)

Szemes takarmány gabonatóró az udvarban

Sokac szövőszék

Hrvatska Manjinska Samouprava sela
Kašada ima čast pozvati Vas na

ŠOKAČKI DAN

Koji će se održati 8. kolovoza 2009.
prema navadenom programu.

Program:

17.00 Folklorni program na dvorištu
Kulturnog Doma

Sudjeluju:

- KUD Šokačkog Kera iz Mohača
- Mješoviti Pjevački zbor iz Harkanja
- KUD Kukinjš
- Šokadija Tamburaški sastav
- KUD Baranja
- KUD Sijač, Hrvatska

19.00 Šokački bal sa orkestrom Orašje

Az identitás ápolására rendezték meg a Sokac napot

*Rendezvények, családi és nemzetiségi, sokacnap, képek Kásádról,
benne fogathajtó verseny 2008-ban*

A kásádi könyvtár

*Borozgatás Kásádon: Bosnyák Pál, Marjanovics Márk,
Kovács István, Snejderics György és Horváth Pál*

Képek a kásádi sokacok életéből

Táncegyüttes és a Pécssett működő Horvát Színház is fellép. Minden őszi elején, immár tíz esztendeje, sokác napot szerveznek Kásádon, melyen néptáncsal és zenével szórakoztatják a megjelenteket. E jeles rendezvényre közreműködőként általában hat-hét vendégegyüttest is meghívnak.¹⁷⁶

Ugyanebben a fejezetben említjük meg, hogy a falu lakossága igen sokat tett a délszláv háború menekültjeiért. A határ közelsége és a határokon átnyúló baráti és rokoni kapcsolatok következtében sokan találtak ideiglenes otthonra Kásádon. Előfordult, hogy a menekültek száma meghaladta a lakosságét.¹⁷⁷ A menekültek hazatelepüléséről Hárságyi Margit publikált egy értékes cikket.¹⁷⁸

7. Vagyoni viszonyok (Birtok- és állatállomány)

– 1591:¹⁸⁰ Kásád a törökök által készített adólajstrom szerint kincstári birtok volt.

vetésterület: 56 és fél köböl bevetett szántó.

állatállomány: 14 igásjóság.

– 1697:¹⁸¹ a telkek száma 9 1/2.

vetésterület: szántó 61 khold,
további 120 khold megművelhető,
130 khold erdő.

az állatállomány: 4 ló, 14 ökör, 24 tehén, 24 borjú, 16 juh-
kecske, 71 sertés, 22 méhkas.

– 1715:¹⁸² vetésterület: szántó 72 khold, rét 12 khold, szőlő 7 1/2 khold.

– 1732:¹⁸³

vetésterület (pozsonyi mérőben): szántó khold, szőlő 15 khold.
termények: búza 386 khold, árpa 18 khold, zab 96 khold, kuko-
rica 446 khold, bor 62 urna, dohány 406 font, pálinka 28 pint.
állatállomány: 2 ökör, 32 tehén, 28 növedékmarha, 31 ló, 94
csikó-ártány.

– 1752:¹⁸⁴

vetésterület és termények: búza és rozs 176 khold, zab-kuko-
rica 108 khold, 22 akkó bor, 176 pint pálinka, 261 font dohány
(a felsoroltakat 18 fő termelte).

állatállomány: 19 ökör, 18 tehén, 7 üsző, 18 ló, 74 sertés, 14
aprójóság.

– 1767:¹⁸⁵

Mária Terézia úrbéri rendelete igen sikeres volt a parasztság szolgáltatásainak egységes szabályozására vonatkozóan. Összeírták a jobbágyok földjét, megállapították a telkek nagyságát, s ezeket az adatokat a családfő neve alatt feljegyezték. Ez a felmérés Kásádon is elkészült. E szerint:

vetésterület: szántó 621 khold, kert 23 khold, kaszás rét 242 hold, legelő 438 hold.

robot-kötelezettség: 1904 nap igásrobot vagy 3809 nap gyalogrobot; 36 ölfát termelnek ki és szállítanak az uradalom által kijelölt helyre; árendaként minden gazda 1 Ft-ot fizet, fonalból 219 fontot kötelesek lefogni; kifőzött vajból 36 pintet, kappanból 73 darabot, csirkéből 73 darabot, tojásból 434 darabot kötelesek adni.

– 1768:¹⁸⁶

Ebből az esztendőből rendelkezésre áll egy értékes levéltári anyag, mely a község határának felmérésével foglalkozik.¹⁸⁷ Ezt ismertetjük röviden: Kásád lakói a viceispánnak panaszt nyújtottak be a földek kiosztása kapcsán. A beadványt a következők írták alá: Prekodravác Iván, Zettovics Fülöp, Zettovics Mato, Zágorác Nikola, Lamusokon Fülöp, Lamusokon Ivo, Sassinác Miat. Úgy vélték, hogy a dombos földekből kevesebbet osztattak számukra. A völgyekben elhelyezkedő, kevésbé termékeny telkekből pedig a szükségesnél többet kaptak. A település ezen részén a földek viszonylag terméketlenek voltak, nem véletlen, hogy nem volt itt szántás, valamint a gabonafélék sem termettek meg. Ezek az intézkedések a gazdáknak nagy kárt okoztak. Előfordult, hogy egyes lakosok 6-7 kholdnyi búzája is víz alá került. A lakók e beadvánnyal ezen igazságtalanság megszüntetéséért folyamodtak.

– A vita után egy egyezség jött létre a dárdai uradalom igazgatósága és Kásád megbízottja közt.¹⁸⁸ A bírósági költségeket a dárdai uradalomnak kellett megfizetnie, továbbá a következő rendelkezéseket hozták: 1. Kásád a községi legelőt jelen állapotában megkapta, 2. a belső telki szántóföld- és kaszálóbeli földekről a kimutatás szerint kellett fizetni (itt a területi egységhez tartozó pénzüsszegek meghatározására kerültek), 3. a szántóföldeket minőségük szerint három kategóriába sorolták: I. nyomás: Prala, Duzsicza, Pod Rados, valamint Kod Groblje, Grbavicza és Rados egy része. II. nyomás Kod Groblje maradék része; Megya és Rados egy-egy része, Jeszenik és Sztári Kásád egy-egy része.

III. nyomás: Sztári Kásád többi része; Krustye, Rasnye, Zobistye, Baló és Orjak., 4. meghatározták a fontosabb kaszálókat, értékük és áruk szerint sorolták be őket: Jeszenik, Loncsricza, Részeg, Baló, Zobistye, Leskove, Megya, Tribun, Szigetác, Oklisza, Vrtlog, Polaj, Grbavicza, Gyűrös, Orlina, Kengyelus, Sztipa, Zada, Oldinszky, Rustye egy része. 5. Kásád beleegyezett abba, hogy az uradalom a kár enyhítésére csereföldeket ad át. 6. Az uradalom a község kívánságára 51 és fél kholdat engedett át. A kholdat 1200 négyszögöllel számították. 7. A telekkönyvi átírás költségét Kásád volt köteles egy összegben megfizetni. 8. Ezzel az eljárással az 51 és fél kholdnyi terület került Kásád birtokába.

– 1785/1786: 1785-ben felmérést végeztek a településen található földekről, s arra jutottak, hogy azok minősége harmad osztályú.¹⁸⁹

vetésterület: 606 khold (1300 öl) egyharmadát őszi gabonával vetették el, az évi termés 1500 mérő volt (a tavasziakból ugyanennyi teremett); legelője 215 számosállatot tudott eltarítani; rétje 887 kaszás volt.

állatállomány: 66 ló, 27 ökör, 27 tehén, 6 tinó, 78 sertés, 278 juh-kecske.

– 1828:¹⁹⁰

vetésterület: 704 pozsonyi mérő területen vetettek el magot, a falunak 984 pozsonyi mérő rétje volt.

állatállomány: 32 ökör, 22 tehén, 14 tinó, 81 ló, 112 juh, 48 sertés, valamint selyemhernyótenyésztés.¹⁹¹

– 1838. augusztus 10-én a Kásádon élő gazdák panaszt terjesztettek be a vármegyéhez földügy körében. Sérelmezték, hogy a település bel- és külterületeit rosszul mérték fel, s így ők kárt szenvedtek el. A felmérő bizottság tagjait meg is nevezték: Reők Lajos dárdai uradalmi Tisztartó, [...] Josef mérnök és kásádi előljárók (utóbbiak neve nem szerepel a listán). A vármegyét, mint eljáró jogi fórumot arra kérték, hogy ezt a méltánytalanságot szüntesse meg.¹⁹²

– 1850:¹⁹³

vetésterület: legelő 66 khold, szántó 254 khold, rét 203 khold, kaszáló 450 khold.

állatállomány: 137 ló, 158 szarvasmarha, 117 sertés, 479 tyúk.
mészárszék: nincs.

– 1851:¹⁹⁴

vetésterület: beltelek, kert 66 3/8 khold, szántó I. osztályú 254 khold, szántó III. osztályú 900 khold, rét II. osztályú 203 khold, rét III. osztályú 450 khold.

állatállomány: 136 szarvasmarha, 108 ló, 187 sertés, 368 juh-kecske.

– 1853:¹⁹⁵

A legelő a juhok kivételével a marhák ellátására volt alkalmas.
állatállomány: 97 ló, 112 ökör, 180 tehén, 654 birka, 218 sertés.

– 1865/1866:¹⁹⁶

vetésterület: szántó 685 khold, rét 387 khold, szőlő 17 khold, legelő 537 khold, terméketlen 75 khold.

– 1869:¹⁹⁷

állatállomány: 239 ló, 135 juh, 576 sertés, 51 ökör, 191 tehén, 16 üsző.

– 1895:¹⁹⁸

vetésterület: szántó 986 khold, kert 80 khold, erdő 4 khold, legelő 4 khold, nádas 1 khold, egyéb: 76 khold.

állatállomány: 239 ló, 191 juh, nincs adat szarvasmarhára vonatkozóan, 578 sertés, 135 tyúk.

– 1911:¹⁹⁹

állatállomány: 232 ló, 236 juh, 59 tehén, 69 ökör, 12 üsző, 23 borjú, 790 sertés, 276 tyúk.

– 1913:²⁰⁰

vetésterület: szántó 1591 khold, kert 70 khold, szőlő 1 khold, egyéb: 134 khold.

– 1926:²⁰¹

vetésterület: szántó 1591 khold, rét 269 khold, kert 70 khold, legelő 139 khold, szőlő 1 khold, erdő és nádas 1 khold.

állatállomány: 199 ló, 299 szarvasmarha, 850 sertés, 442 juh.

– 1931:²⁰²

állatállomány: 199 ló, 229 juh, 92 tehén, 94 ökör, 38 üsző, 830 sertés, 441 tyúk.

– 1935:²⁰³

vetésterület: szántó 1612 khold, kert 68 khold, szőlő 2 khold, erdő 1 khold, legelő 128 khold, nádas 1 khold, egyéb: 134 khold.

– 1938:²⁰⁴

Birtok	Kereső családtag	Segítő családtag	Eltartott
200 kholdon felüli	1	1	1
100 kholdon felüli	2	2	3
50 kholdon felüli	1	1	-
30 kholdon felüli	1	5	2
20 kholdon felüli	4	9	5
10 kholdon felüli	68	268	21
5 kholdon felüli	21	78	31
3 kholdon felüli	16	53	27
1 kholdon felüli	21	43	11
1 kholdas és 1 holdon aluli birtokosok	44	68	21

Kásád község története

Birtokviszonyok:

Község határa: 2204 khold, melyből	Szántó: 1591 khold	Kert: 70 khold	Rét: 269 khold	Szőlő: 1 khold	Legelő: 139 khold	Nádas: 1 khold	Földadó alá nem eső terület: 134 khold
Külterületi földbirtokok száma: 4	1 tagból álló földbirtokok száma: 90-400	Ezek területe: 670 khold					
Védett földbirtokok száma: 2	Területe: 687 khold						
Földárak: 80-130 pengő/khold	Oka: gabona- és állatárak növekedése						
200 kholdnál nagyobb földbirtokok	Gazdálkodó neve: Orsó Gáspár	Terület: 468 khold	Gazdálkodás jogcíme: tulajdonos				

Állatállomány (holdra és legelőre lebontva):

A lakosság állatállománya	100 kholdon felül: 4 khold/1 számos állat	100 kholdon alul: 3 khold/1 számos állat
Legelőviszonyok	139 khold legelő	3-4 khold/1 számos állat

– 1962:²⁰⁵

vetésterület: szántó 1701 khold, kert 70 khold, erdő 46 khold, legelő 101 khold, nádas 1 khold, egyéb: 270 khold

– 1966:²⁰⁶

vetésterület: szántó 1737 khold, kert 71 khold, erdő 51 khold, legelő 51 khold, nádas 1 khold, egyéb: 281 khold

8. Az egyház szerepe

8. 1. Történeti adatok

1380-ban ez a terület a pécsi Püspökséghez tartozott. A falu 1386-1414 között, továbbá 1463-ban ugyancsak a pécsi Püspökség birtoka. Egy 1559-ben történt összeírás szerint: „Kásád a pécsi Püspökségé”. Kásádnak a középkorban vélhetően volt temploma, de ez a törökök idejében megsemmisült. A török hódoltság alatt a római katolikus vallás nehéz helyzetbe került. 1581-ben a megyében már csak Pécsett, Berkesden és Bicsérden volt római katolikus pap. Elterjedt a reformáció, új vallások is születtek, s a törökök támogatták ezeket az új irányzatokat.²⁰⁷

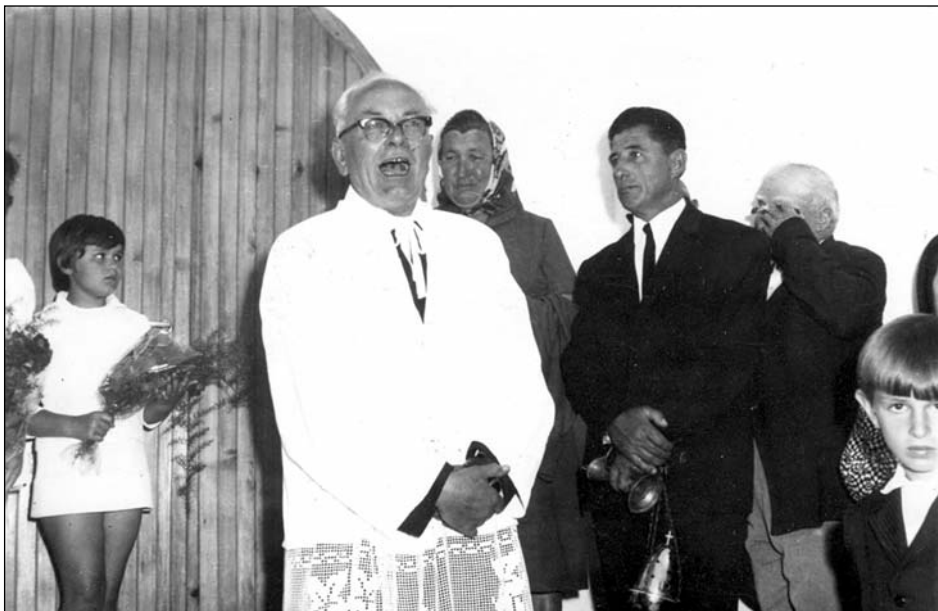
A 16. század végén Dezső András szigetvári földbirtokos egy új templom építéséhez telket biztosított a mai Sztári Kásád területén. Ez a templom meg is épült. Adataink vannak arra vonatkozóan is, hogy a faluban a beremendi egyház plébánosa tartotta a miséket.²⁰⁹ Egy legenda szerint egy tetves öregasszony a bogarakat ki akarta irtani a fejéből, s ehhez tüzet gyújtott. A tűz Sztári Kásád egészét, s ezzel együtt a templom épületét is elpusztította.

1703. június 12-én Kásádon a pécsi papságot iktatják be birto-kosként, miután a bécsi udvar Siklós várát a hozzátartozó 34 faluval együtt 40 évre szolgálataiért Carpara grófnak ajándékozta.

1732-ből adatokkal rendelkezünk a község egyházi járulék-köte-lezettségeiről, nevezetesen: a plébániára 5 szekér szénát kellett

beszállítani, páronként 7 krajcárt adóztak, fejenként 1 pozsonyi mérő búzát és 5 pint bort voltak kötelesek leadni. További díjakat is róttak rájuk: a keresztelés 25 krajcárba, házasságkötés 1 Ft-ba került. Külön tafirák voltak a végső tiszteletadásra: idős személy temetéséért 1 Ft-ot, gyermekek esetében 25 krajcárt kellett fizetni.

1785/1786: erről az időszakról a már korábban is említett Széchényi Ferenc-féle kutatások nyomán részletes adatok állnak rendelkezésre.²⁰⁸ A településen nem volt önálló templom és parókia, a falu filiaként Beremend községhez tartozott. A római katolikus vallású hívek száma 398 fő volt.

*Ferkov Mihály plébános irányította a templom építését,
segítője volt Jeránt László*

A mai katolikus templomot meglehetősen hosszú ideig építették, és 1974. június 9-én Nagyboldogasszony tiszteletére szentelték fel. A templomépület elkészülte előtt a helyi iskolában tarották a miséket. Minden alkalommal odavitték az oltárt és a gondosan tárolt kegytárgyakat. A templomot egy leégett ház helyén, a közelben álló harang-

Dráva menti sokác sírjelek

A temető a falutól pár száz méterre fekszik: kereszt, sírhelyek, kereszték fából és kőből, díszítések, versek

torony mellé építették. A falu lakói adományokkal és rendszeres munkával segítettek a nagyszabású vállalkozást. Feltétlenül meg kell említenünk, hogy Ferkov Mihály beremendi plébános, idejét és energiáit nem kímélve, irányította a templom építését, segítője Jeránt László volt.²¹⁰

A temetőről: a korai időkben Kásádon nem volt temető, így a halottakat Beremenden temették el. A 18. század elejétől van a településen temető. Miután sokáig nem volt ravatalozó, így a halottakat otthon készítették elő az utolsó útjukra, majd az elhunytat végső nyughelyére szinte a falu egésze elkísér-

te. A temető kapcsán fontos információ, hogy a település legmagasabb pontján fekszik. Ez összefügg azzal, miként erre már a korábbiakban is utaltunk, hogy Kásád meglehetősen vizenyős területen található. A temető a falun kívül van, pár száz méterre a községtől. Fotók segítségével bemutatjuk a sírok tipikus díszítését. A temetőben a keresztek fából és kőből is készítették.

Kásád lakossága nagyobb részt mindig is római katolikus vallású volt.²¹¹ A lent idézett levéltári anyagok számadatai jól mutatják, hogy a többségi vallás mellett sporadikusan, meglehetősen kis létszámban időnként reformátusok, zsidók és görög keletiek is éltek a településen.

8. 2. A falu vallási összetétele levéltári adatok alapján

- 1799: a falu lakói római katolikus vallásúak voltak.²¹²
- 1828: 666 római katolikus, 2 zsidó.²¹³
- 1830: 666 római katolikus.²¹⁴
- 1833: 668 római katolikus.²¹⁵

Kásád lakossága nagyobb részt mindig is római katolikus vallású volt.

- 1836: 660 római katolikus.²¹⁶
- 1845: 731 római katolikus.²¹⁷
- 1852/1853: 726 fő római katolikus, 12 fő zsidó²¹⁸ (külön kimutatókkal rendelkezünk az 1851–1854 közti időszakra vonatkozóan a zsidók vagyonát illetően: ingatlanuk nem volt ebben a periódusban²¹⁹).
- 1855: 771 római katolikus, 11 református, 11 zsidó.²²⁰
- 1865: 700 római katolikus.²²¹
- 1869: 737 római katolikus, 1 görög keleti, 1 zsidó.²²²
- 1880: 654 római katolikus, 2 református, 1 görög keleti, 8 zsidó.²²³
- 1890: 619 római katolikus, 14 református, 5 görög keleti, 6 zsidó.²²⁴
- 1900: 722 római katolikus, 17 református, 6 görög keleti, 6 zsidó.²²⁵
- 1910: 739 római katolikus, 8 református, 12 evangélikus, 8 zsidó.²²⁶
- 1920: 647 római katolikus, 1 református, 1 görög keleti.²²⁷
- 1926: 647 fő, azaz a település egésze római katolikus vallású.²²⁸
- 1938: Baranya megyében 1938/39-ben szociális felmérés készült.²²⁹ Az összefoglalás a lakosság életkori, etnikai és szociális helyzetére vonatkozóan részletes adatokat tartalmaz. Ezen jelentés szerint a lakosság vallásos. A településen élő 684 fő, azaz a település egésze római katolikus volt.

Vorgics Márta Mártával, Jányóval (a népes családból csak Ő él) és a vendég, és egy vendég kislánnyal. A család római katolikus

ŠOKAC TOMO

1919. jul. 12.76. godina

Odmjerio svakom Bog života dane,
Jednom dade više drugomu da manje.
Meni milost božja jako blaga bila,
Sedamdeset i šest Ijeta udijelila.

Prije nego svoje dvorove ostavim.
Dodjite da vas još zadnjiput pozdravim.
Da vam s Bogom rekнем. da se oprostimo.
Dok se u vječnosti opet ne vidimo. –

S Bogom mi ostani Ružo draga ženo,
Dok se u vječnosti opet sastanemo.
Nek' ti stare dane dobri Bog pozlati,
Nek' ti šalje s neba svake blagodati. –

S Bogom dragi Ivša zove me Bog k sebi,
Kako te zadnji put pozdravio ne bi!
Žalosti tog svijeta nigda ne vidio,
Ženom i djetetom uvijek sretan bio.

Blagoslov ti dijelim Stijepo dragi zete,
Da ti i Bog šalje blagoslov s visine.
Mandom ženom svojom našo sreću svoju,
Dokle ja počivam u vječnom pokoju. –

Draga svajo moja iz Sukida Orko,
O Ijubljenih svojih rastat se je gorko.
Svom družinom svojom ugodila Bogu,
Da na drugom svijetu sve vas vidit mogu.

Svima s Bogom velim, rodbini, znancima
Kumovima, komšijam, svim prijateljima.
Hvala vam od Boga na posjeti zadnjem.
Hvaljen budi Isus i Marija Amen!

Stj. Ebrić

U GROBLJU

1. Mirno pocivaj zemljici grudi,
Dok te andelska trublja ne probudi.
Borbu na zemlji svršio si svoju,
Spi u pokoju!
2. Plačuć stojimo kraj groba ti hladna,
Za tobom žale naša srdca jedna.
I groko cvili duša nam s tobom,
Ostani s Bogom!
3. Ali nas sveta vjera naša tješi,
Da ćemo još se sastat na nebesi.
Pa ćemo skupa posli žića toga,
Viditi Boga!

Stjepan Ebrić
učitelj
Németi, 1915. 1. 2.

9. Oktatás

– 1830:²³⁰ Adataink vannak arra vonatkozóan, hogy ebben az esztendőben 74 tanköteles korú gyermek élt a településen.

–1852:²³¹ 70 tanköteles gyermeket tartottak számon, de ők nem jártak iskolába.

– 1860:²³² Valamikor 1860. előttről származik a következő idézet: „*Nincs tanoda, az anyahelység tanodájába nem járhatnak a gyerekek, mert távol van. Tartoznak azonban a beremendi tanítóhoz, ki is innét járandóságot húz...*” 1860-ban jelentős előrelépés történt, mikor is megépült az iskola, „*egy tanteremmel, a hitközség által, mely fenntartásáról gondoskodik.*” Az épület jó karban volt, viszont a tanterem felszereltsége meglehetősen hiányosnak mutatkozott. Kásád első tanító-

ja Kovácsesics Mihály volt (meg kell jegyeznünk, hogy korábban egy Borbély János nevű vándortanító megfordult már a településen). A tanítás magyar és horvát nyelven folyt. Érdekességként jegyezzük meg, hogy Kovácsesics Mihályra egy merényletben rálóttek, ugyanis több feljelentést tett gyanús csomagok érkezéséről.

– 1862: Bőséges számadatokkal rendelkezünk 1862-ből, lásd a lenti táblázatot.²³³

Tanuló neve:	Tanköteles:	Iskolába jár:	Vasárnapi iskolába jár:
Fiú	36	36	32
Lány	33	33	35
Összesen:	69	69	67

– 1869:²³⁴

Levéltári adatokkal rendelkezünk arra vonatkozóan, hogy 1869-ben a településen olvasni 1 férfi, olvasni-írni 7 férfi és 6 nő tudott, teljesen analfabéta 371 férfi és 361 nő volt.

– 1877:²³⁵

A fentieknek némileg ellentmond, hogy egy 1877-ből származó levéltári adat szerint a falu lakossága és elöljárói sem olvasni, sem írni nem tudtak.

– 1892:²³⁶

1892-ben egy részletes, a tanulók neveit és alapvető személyi adatait (lakcím, gondviselő neve, születési idő, vallás, anyanyelv) tartalmazó lista készült az iskolába járó gyermekekről. Az irat Kásádon 1892. május 10-én kelt, Horvát Bozsó bíró aláírásával és Kásád község pecsétjével maradt fenn. A tankötelesen száma 80 fő volt, ebből 36 a fiú és 44 a leány.

Kásád község története

A község neve <i>Kásád</i>		Az összeírás hitelességéért <i>Kásád</i> 1891. évi május 10. napján. <i>Kovács Mihály Sándor</i>		A 6–12 éves és 13–15 éves gyermekek összeírási kimutatása		Közzététel: Az 1876. évi VI. és XXVIII. t. cz. alapján. Ezen összeírás iratát a község tartozik beszerzeni. Hogy az év melyik hónapjában kell az összeírást leírásítani, hogy ki tartozik az összeírást teljesíteni, hogy melyik korosztály iratását össze, ezt a megyei közigt. bizottság s a kir. tanfelügyelő rendeli el. Az összeírással megbízott fél szigorúan felelős az összeírás helyességéért.	
1	2	3			4		
Házszám	Az atya v. özvegy anyja, gyám- atya v. anya, esetleg gazda neve	A 6–12 éves, illetőleg 13–15 éves gyermek			Jegyzet: a más községbe költözött vagy szolgálatban levő, vagy mes- seséget tanuló gyermek neve		
		n e v e	melyik évben született?	vallása	melyik nyelvet beszél	melyik évben szüle- tt?	

A lista a vasárnapi iskolásokat is tartalmazza. Lásd a következő táblázatot.

– 1892-ben a kásádi tanulók legfontosabb adatai (A 6–12 éves és 13–15 éves gyermekek összeírási kimutatása)²³⁷

Ház szám	Apa, gondviselő neve	A gyermek neve	Születési éve	Vallása	Nyelve
72.	Zetovics Sztipe	Pero	1880	rk.	horvát
83.	Taradan Marijan	Pávo	1881	rk.	horvát
2.	Horvát Mio	Márko	1881	rk.	horvát
120.	Pluzsár Pero	Marian	1882	rk.	horvát
75.	Zetovics Alajos	Márko	1881	rk.	horvát
110.	Zetovics Matia	Pero	1883	rk.	horvát
17.	KásádácZ Mio	Márko	1883	rk.	horvát
112.	Kovácsévics Mihály	Ede	1883	rk.	magyar, német, horvát
118.	Pluzsár Pero	Pero	1883	rk.	horvát
14.	ZagorácZ Zsifko	Ádám	1883	rk.	horvát
77.	Ivin Matia	Márko	1883	rk.	horvát
69.	Bezák Lazar	Pavo	1881	rk.	horvát
23.	Bosnyák Marian	Pavo	1882	rk.	horvát
71.	Smit Ádám	Ferenc	1882	rk.	horvát

Ház szám	Apa, gondviselő neve	A gyermek neve	Születési éve	Vallása	Nyelve
3.	Horvát Kuzman	Márko	1882	rk.	horvát
77.	Ivin Pavo	Zsifko	1884	rk.	horvát
36.	Horvát Sztipe	Sztipe	1883	rk.	horvát
69.	Bosnyák Mihály	Marian	1883	rk.	horvát
140.	Krix György	György	1883	rk.	német
2.	Horvát Pavo	Pavo	1885	rk.	horvát
94.	Fray József	József	1884	rk.	magyar, német, horvát
77.	KasadácZ Bene	Zsifko	1883	rk.	horvát
43.	Krásznics Daro	János	1882	rk.	horvát, magyar
77.	Ivin Matia	Pero	1883	rk.	horvát
44.	Horvát Zsifko	Mate	1886	rk.	horvát
22.	Horvát Marko	Ága	1880	rk.	horvát
52.	Horvát Pavo	Sztana	1880	rk.	horvát
107.	Zetovics Mio	Sztana	1880	rk.	horvát
125.	Zetovics Marian	Márk	1880	rk.	horvát
47.	Kasadacz Mio	Márta	1880	rk.	horvát
70.	Resetár Marko	Jánya	1880	rk.	horvát
23.	Martinovics András	Anna	1881	rk.	horvát
18.	ZagorácZ András	Ága	1880	rk.	horvát
88.	Szurvics Marko	Jánya	1881	rk.	horvát
84.	Vukman Tobia	Kata	1881	rk.	horvát
7.	Sztevics Marian	Anna	1881	rk.	horvát
106.	Lamos Jozo	Anna	1881	rk.	horvát
133.	Feldvebel Antal	Mari	1882	rk.	német, horvát
94.	Smidt LórinC	Tónika	1883	rk.	horvát
92.	Vorgics Miroszlav	Ága	1883	rk.	horvát
127.	Resetár János	Anna	1882	rk.	horvát
139.	Krecsevics Ivo	Sztána	1882	rk.	horvát
6.	Horvát Mio	Kata	1883	rk.	horvát
38.	Horvát Pavo	Janya	1883	rk.	horvát

Kásád község története

Ház szám	Apa, gondviselő neve	A gyermek neve	Születési éve	Vallása	Nyelve
39.	Klempinger Danika	Márk	1883	rk.	horvát
74.	Ivin Matia	Márta	1883	rk.	horvát
69.	Kasadacz Mika	Sztana	1883	rk.	horvát
40.	Klempinger Zsifko	Marta	1883	rk.	horvát
54.	Horvát Jozo	Ruda	1884	rk.	horvát
83.	Jagodics Pero	Eva	1884	rk.	horvát
104.	Lamos Sztojan	Anna	1883	rk.	horvát
123.	Kollár Mára	Sztana	1884	rk.	horvát
78.	Szlipcsevics Pál	Sztana	1887	rk.	horvát
122.	Zetovics Márko	Márk	1887	rk.	horvát
127.	Zetovics Mio	Eva	1887	rk.	horvát

Vasárnapi iskolások

82.	Jagodics Pavo	Mato	1879	rk.	horvát
75.	Zetovics Alajos	Pavo	1877	rk.	horvát
30.	Lamos Mirko	Mato	1879	rk.	horvát
138.	Pavlovics Sztipe	Pero	1879	rk.	horvát
131.	Horvát Janya	Andria	1878	rk.	horvát
120.	Petrovics Jozo	Sztipe	1878	rk.	horvát
4.	Sztevics Matia	Márko	1878	rk.	horvát
108.	Horvát Marian	Mio	1878	rk.	horvát
29.	Marianovics Ferke	Sztipe	1878	rk.	horvát
24.	Horvát Marian	Sztipe	1878	rk.	horvát
117.	Pluzsar Marko	Sztipe	1878	rk.	horvát
33.	Marianovics Matia	Sztana	1879	rk.	horvát
110.	Zetovics Matija	Eva	1879	rk.	horvát
114.	Zetovics Pero	Manda	1879	rk.	horvát
128.	Zetovics Marko	Janya	1878	rk.	horvát
76.	Horvát Mato	Anna	1879	rk.	horvát
6.	Horvát Mio	Ága	1879	rk.	horvát
120.	Petrovics Jozo	Sztana	1877	rk.	horvát
123.	Zetovics Sztana	Ruzsa	1877	rk.	horvát

Ház szám	Apa, gondviselő neve	A gyermek neve	Születési éve	Vallása	Nyelve
116.	Norvlanek Kuzma	Sztana	1877	rk.	horvát
134.	Koperecki János	Mária	1878	rk.	magyar német, horvát
9.	Zetovics Zsifko	Janya	1878	rk.	horvát
49.	Kasadacz Zsivo	Anna	1878	rk.	horvát
47.	Kovács Ivo	Janya	1878	rk.	horvát
48.	Horvát Ivo	Janya	1878	rk.	horvát

Baranya megyében 1938/39-ben szociális felmérés készült.²³⁸ Az összefoglalás a lakosság életkori, etnikai és szociális helyzetére vonatkozóan részletes adatokat tartalmaz. Az anyag gépírással készült, 1938. szeptember 8-án kelt és három aláírást tartalmaz. A fejléc szerint az adatgyűjtés a körjegyző, az orvos és a védőnő útbaigazítása szerint történt. A dokumentumot Szabó Károly orvos, Schmidt Ferenc körjegyző és Solymár Imre egészségügyi szakember szignálta. E szerint óvodáskorú gyermekek részére sem napközi otthon, sem óvoda nem működött, a napközbeni felügyeletet a szülőknek kellett megoldani. A település elemi iskolával rendelkezett, melyben egy tanító dolgozott. A jelentés szerint szükség lett volna nyári napközis ellátásra, hogy a gyermekeket biztonságban tudják addig, amíg a szülők dolgoznak. Ennek a tervnek a megvalósításához a falu idősebb leányai közül önkéntes szociális munkásokat akartak toborozni. A jelentés szerint meg kellett volna szervezni a gyermekek tejjel való ellátását, ugyanis ezt az alapvető táplálékot közülük többeknek nélkülözni kellett. Felvetődött, hogy a község orvosa az iskoláskorú gyermekeket rendszeresen megvizsgálja. Az ifjúság nevelése kapcsán komoly hiányosságokra hívták fel a figyelmet: Kásádon ekkoriban nem működtek klubok, szervezetek és tanfolyamok. A téli gazdasági tanfolyamot egy fiatal sem végezte el. Kiemelték, hogy az ifjakat, különösképpen a lányokat, tanácsos háztartási munkára oktatni, utóbbiak számára varró- és foltozó tanfolyamot akartak szervezni. Hiányoztak a megfelelő testi és szellemi nevelés alapvető feltételei.

Az 1946/1947-es tanévben új délszláv tannyelvű elemi népiskola szerveződött a faluban. Az iskola választásának szabadsága biztosította, hogy az oktatás teljesen horvát nyelven folyjon. A lakosság tartózkodó volt. Az iskolába összesen öt tanuló iratkozott be (I. osztály: 2, II. o.: 1, III. o.: 1, V. o.: 1 fő). Balajszki Zorkát nevezték ki tanítónak, aki hamar távozott, ugyanis az alapvető infrastrukturális feltételek hiányoztak. Nem volt tanterem, nem biztosítottak számára szolgálati lakást.²³⁹ Helyére Balatinác Mária került.

1948-ban, miként ez Magyarország egész területén megtörtént, a kásádi iskolát államosították.²⁴⁰ Kásád horvát nemzetiségű falu volt (lélekszám: magyar 189 fő, horvát 422 fő), a magyar lakosság kisebbségben élt. Ekkoriban a felszereltség meglehetősen szegényes volt: mindössze egy tanteremből és egy vályogházban elhelyezkedő tanítói lakásból állt. Ekkoriban még egy lényeges változás történt: szabályt hoztak arra vonatkozóan, hogy a kásádi a beremendi általános iskola fiókiintézményeként működik tovább.²⁴¹ Ez ugyan az adminisztrációban változásokat okozott, de az iskola a településen maradt, saját pedagógiai programmal rendelkezett.

Az 1949–1951 közt a felső tagozaton heti két órában a tanterv részeként oktatták a horvát nyelvet. Ebben periódusban mindez 16 (V. osztály: 7, VI. o.: 3, VII. o.: 4, VIII. o.: 2) tanulót érintett. Lukinics Erzsébet oktatta őket, majd később, immár heti három órában, Milla Ferenc tanította ezt a tantárgyat.

Az 1972/73-as tanévtől kezdve a falu felső tagozatos diákjai már Beremenden végezték tanulmányaikat. Kásádon az alsó tagozatosok számára 1975. június 7-én tartották az utolsó tanítási napot. Névsorral rendelkezünk arra vonatkozóan, hogy kik ültek utolsóként az iskolapadban:²⁴²

1. Szalai Júlia (I. osztály)
2. Dékány Anna, Mészáros Piroska (II. o.)
3. Babracsán Lívía, Dékány Erzsébet, Szili Imre, Szlipcsevics Ibolya, Schneiderics Jenő (III. o.)
4. Mészáros Ilona, Pluzsár Hajnalka, Wéber Zsuzsa (IV. o.)

1975. szeptember 1-én az intézmény jogutódja a Beremendi Általános Iskola lett.

Egy helytörténeti kutatás összegzésekor nem szabad elfelelkezni a településen tanítókról, akiket megbecsültek az akkori diákok és szüleik. Hálával és tisztelettel soroljuk fel neveiket:

Borbély Sándor (vándortanító)	Suba Sándor
Kovácssevic Mihály	Magosics Pál
Máli Kuzman	Kytli Tibor
Prenek Ádám	Pelle Gyula
Müller Rezső (a szerző édesapja)	Lukinics Erzsébet
Adrián György	Balajszki Zorka
Milla Ferenc	Babuskov Emília
Balatinác Mária	Hargitai Erzsébet
Babuskov Emília (Milica)	Trubics János

A település fontos intézménye volt az 1977-ben létesített óvoda. Gyermekhiány miatt 2006-ban megszűnt. Az önkormányzat tervbe vette, hogy a megmaradt játékokat a horvát nemzetiségi óvodának ajándékozza, az épületben pedig múzeumot és kiállítótermet alakítanak ki.²⁴³ Az óvodát 1977. és 2006. közt a következők vezették:

Lukics Istvánné
Szlipcsevics Istvánné
Gavallér Istvánné

10. Emlékművek és kegyhelyek a településen

10. I. világháború (1914-1918)

Mély nyomokat hagyott hazánkban. A Monarchia utolsó éveit ezek. Az első katonavonatok lobogó lelkesedéssel indultak a frontra, a „zsiros föld” volt az ígélet, és mire a „lomb lehull”, visszatérnek. Sokan soha, mások csonkán, felkötött karral, fél lábbal, vakon, idegösszeroppanással érkeztek haza, vesztesen kerültek ki a háborúból. Az 1918. november 14-én megkötött kényszerbéke fájdalmas volt. Óriási területet, sok magyar barátot elveszítettünk. A szerb csapatok 1918. november 14-én betörték Baranya megyének arra a középső részére, ahol Kásád is fekszik. E terület 33 havi megszállást szenvedett el, mely egészen 1921. augusztusáig tartott.

Kásádon a templom bejáratánál található az I. világháború áldozatainak emléket állító obeliszke. Az alábbiakban felsoroljuk az áldozatok nevét. A lista áttanulmányozása után jól látszik, hogy voltak olyan családok, melyek több fiút-férjet veszítettek el. Az utókor hálással szívvel emlékezik az emlékművön szereplőkre, akik vérüket adták a hazáért:

Pozsnyák Péter	Pavlovics Péter
Csószy Matia	Pluzsár Marian
Csószy P. Peró	Pluzsár Márkó
Ivin Mátyás	Sztévics Sztipe
Kásádác Zsifkó	Sztévics Józó
Kovács Ádám	Sztévics Marian
Lamos Márk	Zagorác Márk
Mariánovics Sztipó	Zetovics József
Mariánovics Pávó (Sz.)	Sztipánovics Pávó
Mariánovics Pávó (Bremenszki)	Elmer István

10. 2. II. világháború

1939-ben tört ki és 1945-ig tartott. Magyarország a németek oldalán lépett be a háborúba. Az áldozatokat gyászoló, a hadifoglyokat

A II. világháború áldozatainak emlékoszlopa

visszaváró magyarok, s így a kásádiak is megnyugvást vártak. A háború során visszacsatolásra került néhány környező település, többek között Torjánci, Petárda és Bolmány stb. Sajnos a „rendbontók” is megjelentek: csetnikék és partizánok garázdákodtak. A diadalmenet és a győzelem elmaradt, a tábori postán rossz hírek érkeztek, beállt a tél és csak a pusztulás maradt, s ezzel együtt erősödött a béke iránti vágy.

A fronton elhunytakra tisztelettel emlékezünk, nevüket e könyvben és szívünkben megőrizzük:

Bogdanovics Mátyás	Markovič Stipo
Farkas György	Pincés Stevan
Fazekas István	Plužar Marko
Györke János	Šnajderič Karol
Nyúl József	Smit Francika
Torjanac Pavo	

10. 3. A Hortobágyra kitelepítettek emlékműve:

„*A hit és a remény az élet koronája*”. 1950 és 1953 közt ártatlanul, bírósági ítélet nélkül ezreket telepítettek ki.²⁴⁴ Mindez sajnos Kásádot is érintette.²⁴⁵ 1950. június 23-án a falu nagyrabecsült, tisztességben élő lakóit hurcolták el. 2000-ben, e szörnyű nap 50. évfordulójára Kásádon egy emlékművet avattak. A követ a máriagyúdi márványbánya biztosította, az emlékművet Tordai István beremendi kőműves készítette, s a Kásádon működő nyugdíjasklub gondozza. A emlékkövön nem szerepel az áldozatok neve, de tanulságul a fiatal generációnak, álljon itt a névsor:²⁴⁶

Bosnyák Mária	Orsó Mátyásné
Feldvébel Antal	Orsó Mária
Feldvébel Antalné	Orsó Dóra
Ivin Ilona	Schneiderics György
Orsó Mátyás	Schneiderics Györgyné

Schneiderics Ilona

Szlipcsevics Vitályos

Schneiderics János

Szlipcsevics Vitályosné

Szlipcsevics Márk

10. 4. Nagybaldogasszony-kegyhely: Szili István beremendi kőműves munkáját dicséri, gondozását a helyi nyugdíjasklub végzi.

11. Rövidítésjegyzék

11. 1. Mértékegységek

Akkó = 54,3 liter

Khold (kataszteri hold) = 1600 négyszögöl

Font (ún. bécsi font) = 0,5606 kg

Öl (ún. bécsi öl) = 1,89648384 m

Pint (ún. bécsi pint) = 1,4147 liter

Pozsonyi mérő = 62,59 liter

Urna (bor) = 50 liter

11. 2. Egyéb rövidítések

Biz. = Bizottság

Bm L. = Baranya Megyei Levéltár

Bp. = Budapest

Bv. = Baranya vármegye

fm. = felmérés

Ir. = Iratok

j. = járás

kiad. = kiadta

Közig. = Közigazgatási

mf. = mikrofilm

o. = osztály

ö. á = összeállította

r. k. = római katolikus

Szoc. = szociális

szül. = született

szerk. = szerkesztette

Tsz. = Termelőszövetkezet

vál. = válogatta

12. Mellékletek

Kuhajmo zajedno ...

Kuglof

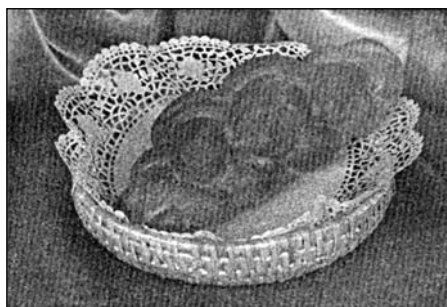
Sastojci: 60 dag brašna za dizano tijesto, 12 dag maslaca, 3 žumanca, 1 svježi kvasac, 2 dl mlijeka, 8 dag šećera, 10 dag groždica, nari-bana korica limuna, malo soli.

Priprava: Dobro promiješati brašno, maslac, žumanca, u mlakom mlijeku rastopljeni kvasac, šećer, limunovu koricu i sol. Potom u zdjeli lupati tijesto ili miješati mikserom s debelim metlicama. Pustiti da se tijesto dobro digne, zatim ga staviti na dasku posutu brašnom i umiješati groždice. Tijesto staviti u okrugli kalup, premazati žumancem i peći jedan sat na 180 stupnjeva. Topao kolač izvaditi iz pećnice i posuti šećerom u prahu.

Slatka pletenica

Sastojci: 60 dag brašna za dizano tijesto, 12 dag maslaca, 3 cijela jaja, 1 svježi kvasac, 2 dl mlijeka, 8 dag šećera, 10 dag groždica, nari-bana korica limuna, malo soli.

Priprava: Dobro promiješati brašno, maslac, cijela jaja, u mlakom mlijeku rastopljeni kvasac, šećer, limunovu koricu i sol. Potom u zdjeli lupati tijesto ili miješati mikserom s debelim metlicama. Pustiti da se tijesto dobro digne, zatim ga staviti na dasku posutu brašnom i umiješati groždice. Podijeliti u tri dijela oblikovati tri široke okrugle trake i plesti pletenicu, koja se utisne na početku i kraju. Premazati žumancem i peći jedan sat na

180 stupnjeva u namašćenom i pobrašnjenom četvrtastom limu. Topao kolač izvaditi iz pećnice i pokriti platnenim ubrusom.

Smokvenjak

Sastojci za 4 osobe: 1 kg suhих smokva, 10 dag očišćenih pinjola, 15 dag prženih mendula (badema), 1 dl dalmatinske rakije komovice, listovi, koromač, lovor.

Priprema:

1. Suhe smokve sitno nasjeckamo (ili sameļjemo), dodamo nasjeckane pinjole, bademe, naribanu koricu limuna, rakiju i umijesimo smjesu srednje tvrdoće.

2. Od smjese oblikujemo pogačice srednje veličine, položimo ih u lim na masni papir i posušimo u pećnici (na 60°C) oko sat vremena.

Posluživanje: Ohladeni smokvenjak položimo na listove smokve, ukrasimo grančicama koromača, lovorovim listom i poslužimo.

Savjet: U smokvenjak možete umiješati suho grožđe ili kandirano voće. Smokvenjak zamotan u masni papir ili alufoliju možete čuvati dulje vrijeme.

Punjeno pile sa slaninom

Sastojci (za 6 osoba): pile od 1,5 kg, za nadjev – 2 peciva, mlijeko, 3 glavice luka, 2 režnja češnjaka, maslac, 15 dag kobasice pečenice, jaje, 3 žlice nasjeckanih oraha, peršin, 2 dl vina, 10 dag slanine, ulje, salatu od maslačka ili radića, sol, krupno mljeveni papar.

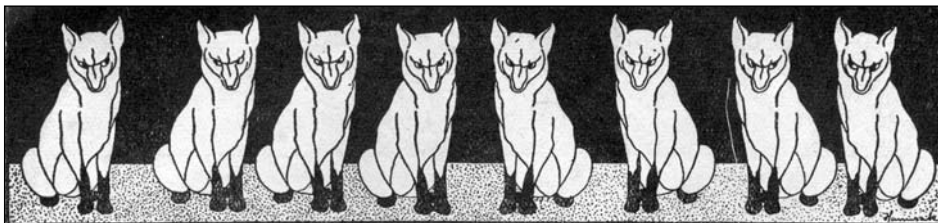
Priprema: Namočite pecivo u mlijeko. Nasjeckani luk pržite da postane staklast. Primiješajte usitnjenu (oguljenu) kobasicu, nasjeckani češnjak i peršin, iscijedeno pecivo, sol i papar. Narezanu slaninu ispržite na ulju. Pile posolite i popaprite. Napunite nadjevom, zalijte vrelim uljem sa slaninom i pecite 60-70 minuta u pećnici na 180°C. Preljevajte najprije vodom, a zatim vlastitim sokom. Poslužite pile narezano s nadjevom, slaninom i salatam.

Pile u zemljanom loncu

Sastojci (za 4 osobe): 1 pile, od 1,5 kg, 15 dag maslina bez koštica, 2 crvena feferona, 2 jabuke, 2 kruške, majčina dušica, 2 lovorova lista, ulje, sol, papar u zrnu.

Priprema: Lonac napunite hladnom vodom; neka odleži najmanje 15 minuta. Jabuke i kruške narežite. Natopite ih limunovim sokom. U unutrašnjost pileta stavite 2 oljuštena češnjaka, majčinu dušicu, sol, papar i narezani limun. Stavite u zemljanu posudu, posolite, zalijte vrelim uljem i dodajte majčinu dušicu, lovor, masline, jabuke i kruške te uzdužno prorezane feferone. Zalijte vodom i poklopite. Pecite 1 sat na 200°C. Otklopite i pecite 15 minuta. Da pile dobije boju, pa isto toliko pecite poklopljeno.

SALE

Znameniti liečnik Bergmann nije bio kao djak baš najbolji učenik. Jednog dana je učitelj raspisao nagradni natečaj za najbolju zadaću pod naslovom: «Što je lienost?» Bergmann je ponosno prvi predao učitelju sastavak na čitave tri strane. Na prvoj stranici je napisao riječ: «To», na drugoj stranici je pisalo «je», a na trećoj «lienost.»

Dobio je prvu; nagradu.

Supruga Marka Twaina bila je uvijek ljubomorna, kad je njen muž u društvu pogledao druge žene. Jednom mu je pridbacila:
– Čim vidiš liepu ženu, ti zaboravljaš, da si oženjen !...
– Naprotiv – odgovorio je Twain – upravo onda moram misliti na to !

Počelo grmiti, pa mati zove sinčića:

– Grmi, hajde u kuću!

– Pa, mama, mogu ja grmljavinu i ovdje čuti ! – odvrati sinčić.

– Vašem mužu treba mir, potpuni mir. Propisat ću sridstvo za spavanje.

– Vrlo dobro, gospodine doktore ! A kada da mu ga dadem?

– Njemu ga uopće nemojte davati, uzimajte ga sami !

Ali ženo, kako možete tražiti za jedno jaje deset filira?

A što vi mislite, da su moji kokoši mašingeveri?

Ona: Svaki inteligentan čovik je umišljen.

On: Dvojim, ja na primjer nisam.

Malu Tonku probudila je grmljavina.

– Mama, ja bi u tvoj krevet.

– Zašto ?

– U mom grmi !

I. prijateljica: 'Ti si potajno zaručena sa Zlatkom?

II. prijateljica: Da, to ni on još nezna !

Čujem birtašu, da je vaša košta gorja, kao lani.

To je nemoguće, gospodine !

Učitelj: Recimo, da kupi tvoja mama za 20 filira soli, za 40 brašna i za 50 kave. Koliko će morati platiti za sve tri stvari?

Ivica: Ništa, jer mi kupujemo na knjigu !

Deset godina sam oženjen, ali me moja žena uvijek poljubi, kada dodjem kući.

Ona te sigurno jako voli.

To ne ! Ali znati hoće, jeli sam što pio.

Učitelj: Kaži mi, koliko je treæi dio jedne polovine?

Uèenik: Neznam, gospodine uèitelju, ali mislim, da neæe biti baš mnogo.

Sudac: A kako ste vi do toga došli, da ukradete krèmaru njegove kašike?

Obtuženi: Ma eto tako ! Doktor mi je naložio, da svaka dva sata uzmem jednu kašiku.

Uèitelj: Dico, zapamtite dobro, da vruæina stvari razteže, a zima ih steže. Tko bi mi znao jedan primer reæi?

Mirko: Ja, gospodine uèitelju.

Uèitelj: No reæi, a vi ostali pazite.

Mirko: Zbog vruæine vakacija u lito traje dva miseca, a oko Božiæa zbog zime samo nekoliko dana.

Sin: Oce, jeli istina, da mi potièemo od majmuna.

Otac: Budalo jedna ! Ti možda, ali ja ne !

13. Jegyzetek

- 1 GYÖRFFY György, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, Bp., 1998.
- 2 SZÉCHÉNYI Ferenc, *Descriptio Physico-Topographia Comitatus Baranyiensis-ének Kásád (Kásád) községre vonatkozó része*, III, 1785/1786, 237–241. oldal (a továbbiakban: p.)
- 3 Ezekre a nevekre utal: TÍMÁR György, *Beremend középkori és török kori története*. = *Beremend és környéke*, szerk. GILBERT Csaba, kiad. Beremend Nagyközség Önkormányzata, 1997, II, 53. p.
- 4 E témakört Begovác Rózsa főiskolai hallgató kutatásai alapján közöljük. A gyűjtő adatközlői a következők voltak: Bosnyák Pál, Gál Mihály, Sztevics Pál és Zetovics Vitályos. A fejezet teljes egészében a fenti kutatásokra támaszkodunk: *Kásád*. = *Baranya megye földrajzi nevei: Mohácsi járás, Siklósi járás*, szerk. PESTI János, Pécs, Baranya Megyei Levéltár, 1982, 937–941. p.
- 5 TÍMÁR György, *Beremend középkori és török kori története*. = *Beremend és környéke*, szerk. GILBERT Csaba, kiad. Beremend Nagyközség Önkormányzata, 1997, II, 60. p.
- 6 Bm L., *Conscriptio domestica 1732: Kásád*.
- 7 *Baranya megye földrajzi nevei: Mohácsi járás, Siklósi járás*, szerk. PESTI János, Pécs, Baranya Megyei Levéltár, 1982, 937. p.
- 8 SZÉCHÉNYI Ferenc, *Descriptio Physico-Topographia Comitatus Baranyiensis-ének Kásád (Kásád) községre vonatkozó része*, III, 1785/1786. Ebben a bekezdésben végig erre a szakmunkára támaszkodunk.
- 9 BEZERÉDY Győző, *Baranya községeinek pecsétkatasztere II*. = *Janus Pannonius Múzeum évkönyve*, 27 (1979), szerk. UHERKOVICH Ákos, Pécs, 1980, 162. p.
- 10 BEZERÉDY Győző, *uo.*
- 11 BEZERÉDY Győző, *uo.*
- 12 Bm L., *Tankötelesek összeírása 1892: Kásád*, Bv. Közig. Biz. Ir. 892-893.
- 13 TEGZES Ferenc, *Adatok az alsófokú közigazgatás nyelvhasználatához*. = *Baranya Megyei Levéltár évkönyve*, szerk. SZITA László, Pécs, 1982, 451–452. p.

- 14 Bm L., *Közigazgatási felmérő lapok 1891-1899: Kásád.*
- 15 Bm L., *Községvizsgálati jegyzőkönyvek: Kásád 1926*, 1926. V. 6. 89.
- 16 Bm L., *Községvizsgálati jegyzőkönyvek: Kásád 1934; Pécs-Baranyai ismertető 1934*, szerk. KALOTAI László, Pécs, 1934, 15-16, 102-103. p.
- 17 E falutörténet megenged talán annyi személyes megjegyzést, hogy elmondjam: édesapám, Müller Rezső 1938-ban a fennálló kényszer miatt a család nevét Merényire magyarosította. Ő 1954-ben Mohácson, édesanyám, Müller (Merényi) Rezsőné, szül. Jost Zsuzsanna 1984-ben, Budapesten halt meg. Bátyám, Rezső geodéta mérnöknek tanult Pulában, megnősült, felesége ügyész volt, házasságukból sajnos gyermek nem született. Testvérem nagyon fiatalon, 1964-ben, egy perforált vakbélgyulladás szövődményében Újvidéken halt meg, ott is van eltemetve. Húgom, Merényi Erzsébet (a családban Elzának szólítjuk) közigazdász lett, férje Krivarics Ferenc ugyancsak közigazdász; gyermekük, László épületgépészeti mérnök volt (1955-2006). Magamról néhány szó: 1950-1955. közt a Mohácsi Városi Tanácsnál dolgoztam, majd közel negyven éven át a mohácsi és a komlói gyógypedagógia igazgatója voltam. Nős vagyok, feleségem, Pánján Mária szintén gyógypedagógus. Gyermekeim: Ágnes (1960-) mérnök-közigazdász, Orsolya (1971-) ügyész, Annamária (1972-) egyetemi oktató, Dóra (1972-) ügyész.
- 18 Bm L., *Összefoglaló jelentés Kásád község szociális helyzetéről: 1938/1939*, 1648/1908.
- 19 Erre vonatkozóan adatok szerepelnek a következő tanulmányban: GILBERT Csaba, *Kompország keletnek indul: Beremend története 1944-46.* = *Beremend és környéke*, szerk. GILBERT Csaba, kiad. Beremend Nagyközség Önkormányzata, 1997, II, 269. p.
- 20 GILBERT Csaba, uo. 277. p.
- 21 GILBERT Csaba, uo. 283. p.
- 22 GILBERT Csaba, uo. 299. p.
- 23 DUNAI Imre, *Készül a múzeum, a kiállítóterem és a falutörténet, jön a Horvát Színház*, Dunántúli Napló, 2009. február 27.
- 24 Bm L., *Tanfelügyelői iratok*, 5048/1948.
- 25 ERNYES Mihály, *Fejezetek a rendőrség történetéből*, Pécs, 1994, 102. p.

- 26 Bm L., *IH Kásád: „Délszláv” Tsz. Irattár.*
- 27 *Változó Baranya: Tanulmányok a megye történetéből 1945-1985,* szerk. ANTAL Gyula-SÁNDOR László, Pécs, 1985, 110. p.
- 28 Bm L., *Kásádi krónika* 1972.
- 29 Bm L., *Kásádi krónika* 1976.
- 30 *Községi iratok. Beremendendi Nagyközségi Közös Tanács és Szervei Szervezeti és Működési Szabályzata,* utal rá: RADNÓTI Ilona, *Beremend fejlődésének fő vonásai az 1960-as évektől.* = *Beremend és környéke,* szerk. GILBERT Csaba, kiad. Beremend Nagyközség Önkormányzata, 1997, II, II, 367-387. p. E mondatot Radnóti Ilona kutatási eredményeinek felhasználásával fogalmaztuk meg.
- 31 Valamennyi, az 1983-as esztendőből származó adatot az alábbi forrásból merítettünk: Bm L., *Kásádi krónika* 1983.
- 32 Baranya Megyei Megyei Levéltár, *Kásádi krónika* 1986.
- 33 Baranya Megyei Megyei Levéltár, *Kásádi krónika* 1988.
- 34 Baranya Megyei Megyei Levéltár, *Kásádi krónika* 1989.
- 35 A táblázatban szereplő tisztségviselők neveit a településen készült jegyzőkönyvekből gyűjtöttük ki. A fejlesztésekről az alábbi képviselőtestületi jegyzőkönyvek tanúskodnak: *Jegyzőkönyv Kásád község képviselőtestületi üléséről, 1990-1998.*
- 36 Trubics Jánossal egy fontos interjú szerepelt a Dunántúli Naplóban: CSÁSZÁR Ferenc, *Újjászerveződik az önkormányzat: Beszélgetés Trubics Jánossal,* Dunántúli Napló, 1990. szept. 20.
- 37 *Jegyzőkönyv Kásád község képviselőtestületi üléséről: 1997.* jan. 22.
- 38 KOLTA János, *Tájház Kásádon,* Dunántúli Napló, 1985. aug. 24.
- 39 GILBERT Csaba, *Egyszer volt Kásádon falunap,* Baranyai Határszél, 1997. júl. 21.
- 40 *Könyvtárat kapott Kásád,* Kossuth Rádió: *Reggeli Krónika,* 1994. aug. 22.
- 41 A fejlesztésekről az alábbi képviselőtestületi jegyzőkönyvek tanúskodnak: *Jegyzőkönyv Kásád község képviselőtestületi üléséről: 1990. nov. 19., 1991. ápr. 5., 1992. jan. (a napot nem jelölték), 1993. jan. 28., 1994. febr. 3., 1995. jan. 16., 1996. márc. 14., 1997. jan. 22.*

- 42 A táblázatban szereplő tisztségviselők neveit a településen készült jegyzőkönyvekből gyűjtöttük ki. A fejlesztésekről az alábbi képviselőtestületi jegyzőkönyvek tanúskodnak:
Jegyzőkönyv Kásád község képviselőtestületi üléséről 1998-2009.
- 43 2009. július 4-én tartották meg ebben az esztendőben, utal rá: DUNAI Imre, *Készül a múzeum, a kiállítóterem és a falutörténet, jön a Horvát Színház*, Dunántúli Napló, 2009. febr. 27.
- 44 Utal rá: DUNAI Imre, *Készül a múzeum, a kiállítóterem és a falutörténet, jön a Horvát Színház*, Dunántúli Napló, 2009. febr. 27.
- 45 Utal rá: DUNAI Imre, uo.
- 46 DUNAI Imre, *Sokan akarnak sokácul táncolni: Rövid a takaró: Aprókat nyújtózkodik, de a néptánc találkozót nem hagyja*, Dunántúli Napló, 2008. március 14.
- 47 Utal rá: DUNAI Imre, *Készül a múzeum, a kiállítóterem és a falutörténet, jön a Horvát Színház*, Dunántúli Napló, 2009. febr. 27.
- 48 Utal rá: DUNAI Imre, uo.
- 49 Ezekre a fejlesztésekre utal: DUNAI Imre, *Sokan akarnak sokácul táncolni: Rövid a takaró: Aprókat nyújtózkodik, de a néptánc találkozót nem hagyja*, Dunántúli Napló, 2008. március 14.
- 50 Utal rá: DUNAI Imre, *Készül a múzeum, a kiállítóterem és a falutörténet, jön a Horvát Színház*, Dunántúli Napló, 2009. febr. 27.
- 51 Ennek a fejezetnek a megírásában jelentős segítséget kaptam SAROSÁ CZ Györgytől (Đuro Šarošac). Ezúton fejezem ki neki hálámat.
- 52 A levéltári anyagokban ez egyes, gyakran visszatérő családnevek leírása ingadozik, időnként horvát, máskor magyaros formában szerepelnek. Ezt természetesen nem egységesítettük.
- 53 KÁLDY-NAGY Gyula, *Baranya megye XVI. századi török adóösszeírásai*, Bp., 1960, 98. p.
- 54 KÁLDY-NAGY Gyula, uo.
- 55 VASS Előd, *A Szekcsői-Mohácsi szandzsák 1591. évi adóösszeírásai*. = Baranyai Helytörténetírás, 1977. Pécs, 1979, 45. p.
- 56 Bm L., *Conscriptio domestica 1689: Kásád*.

- 57 BÉLI Gábor, *A vármegyei önkormányzat újjáéledése Baranyában a török kiűzése után (1653-1703)*, Baranyai Helytörténetírás, Pécs, 1987/1988, 44-45.; NAGY Lajos, *A Császári Udvari Kamara Pécsi Prefekrtúrájához tartozó terület 1687-ben*, Baranyai Helytörténetírás, Pécs, 1979, 21. p.
- 58 BÉLI Gábor, *A vármegyei önkormányzat újjáéledése Baranyában a török kiűzése után (1653-1703)*, Baranyai Helytörténetírás, Pécs, 1987/1988, 44-45.; NAGY Lajos, *A Császári Udvari Kamara Pécsi Prefekrtúrájához tartozó terület 1687-ben*, Baranyai Helytörténetírás, Pécs, 1979, 21. p.
- 59 BÉLI Gábor, *uo.*; NAGY Lajos, *uo.* 31. p.
- 60 Bm L., *Conscriptio domestica 1711: Kásád.*
- 61 Bm L., *Conscriptio domestica 1713: Kásád.*
- 62 ACSÁDY Ignác, *Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában (1720-1721)*, Bp., 1896, 14. p.
- 63 Bm L., *Conscriptio domestica 1719: Kásád*, 6. kötet.
- 64 Bm L., *Conscriptio domestica 1724: Kásád*, 11. kötet.
- 65 Bm L., *Conscriptio domestica 1727: Kásád*, 15. kötet, 13/6.
- 66 Bm L., *Conscriptio domestica 1732: Kásád*, 22. kötet, 351-354.
- 67 Bm L., *Conscriptio domestica 1737: Kásád.*
- 68 Bm L., *Conscriptio domestica 1752: Kásád.*
- 69 Bm L., *Kásád 1767: Poss. Falu*, 105.
- 70 Ez a név kétszer szerepel a listán.
- 71 KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 72 SZÉCHÉNYI Ferenc, *Descriptio Physico-Topographia Comitatus Baraniensis-ének Kásád (Kásád) községre vonatkozó része*, III, 1785/1786, 237–241.; Bm L., *Kásád 1786: a helység rövid leírása*, *Baranya vm. siklósi j.*, 87.
- 73 KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 74 Bm L., *Kásád 1830: lakosok száma*, *P. P. Szepesy Vis.*
- 75 Bm L., *Kásád 1828: Baranya vm. siklósi j.*, 152.
- 76 Bm L., *Kásád 1833: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
- 77 Bm L., *Kásád 1836: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
- 78 Bm L., *Kásád 1850: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
- 79 Bm L., *Kásád 1853: Baranya vm. siklósi j.*, 153.

- 80 KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 81 Bm L., *Alispáni iratok, 1862: Kásád*.
- 82 Bm L., *Alispáni iratok 1864: Kásád*.
- 83 Bm L., *Alispáni iratok 1866: Kásád*
- 84 Bm L., *Alispáni iratok, 1869. évi népszámlálás*
- 85 KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 86 KOVACSICS József, uo.
- 87 KOVACSICS József, uo.
- 88 KOVACSICS József, uo.
- 89 KOVACSICS József, uo.
- 90 KOVACSICS József, uo.
- 91 Bm L., *Köztségvizsgálati jegyzőkönyvek: Kásád 1926*, 1926. V. 6. 89.
- 92 KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 93 Bm L., *Kásád 1938: Lakossági adatok*, Szoc. fm. 5. cs., 1648/1938
- 94 Megjegyezzük, hogy az iratban (*Összefoglaló jelentés Kásád község szociális helyzetéről*) fellelhető anyakönyvi adatok (születés, halálozás stb.) az 1937-es esztendőre vonatkozóan szerepelnek.
- 95 Bm L., *Kásád: foglalkoztatási adatok: 1941, 1960, 1970.*; Bm L.: *Kásád népmozgalma*, XV. 5.; KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 96 KOVACSICS József, uo.
- 97 DUNAI Imre, *Keserű események az elmúlt évtizedek során*, Dunántúli Napló, 2009. febr. 27.
- 98 Bm L., *Kásád: foglalkoztatási adatok: 1941, 1960, 1970.*; KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 99 Bm L., *Kásád: foglalkoztatási adatok: 1941, 1960, 1970.*; KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 100 KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 101 KOVACSICS József, uo.
- 102 KOVACSICS József, uo.

- 103 DUNAI Imre, *Határ, de nem a világ vége*, Dunántúli Napló, 2006. október 1.
- 104 DUNAI Imre, *Sokan akarnak sokácul táncolni: Rövid a takaró: Aprókat nyújtózkodik, de a néptánc találkozót nem hagyja*, Dunántúli Napló, 2008. március 14.
- 105 A táblázatot a következő helyről vettük át: KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 106 SZÉCHÉNYI Ferenc, *Descriptio Physico-Topographia Comitatus Baraniensis-ének Kásád (Kásád) községre vonatkozó része*, III, 1785/1786, 237–241. p.
- 107 Bm L., *Kásád 1828: Baranya vm. siklósi j.*, 152.
- 108 Bm L., *Kásád 1857: népszámlálás*, Bm. L. Filmtár 176.
- 109 Bm L., *Alispáni iratok, 1869. évi népszámlálás*
- 110 Bm L., *Alispáni iratok, 8678/1886.*
- 111 Bm L., *Kásád 1938: Lakossági adatok*, Szoc. fm. 5. cs., 1648/1938
- 112 *Összefoglaló jelentés Kásád község szociális helyzetéről*, Bm L., 1648/1908.
- 113 Bm L., *Kásád: foglalkoztatási adatok: 1941, 1960, 1970.*
- 114 Valamennyi, az 1983-as esztendőből származó adatot az alábbi forrásból merítettünk: Bm L., *Kásádi krónika 1983.*
- 115 KÁLDY-NAGY Gyula, *Baranya megye XVI. századi török adóösszeírási*, Bp., 1960, 98. p.
- 116 KÁLDY-NAGY Gyula, uo.
- 117 Bm L., *Conscriptio domestica 1711: Kásád.*
- 118 Bm L., *Conscriptio domestica 1732: Kásád*, 22. kötet. 351-354.
- 119 Bm L., *Conscriptio domestica 1752: Kásád.*
- 120 Bm L., *Kásád 1786: a helység rövid leírása*, *Baranya vm. siklósi j.*, 87.
- 121 Bm L., *Kásád 1828: Baranya vm. siklósi j.*, 152.
- 122 Bm L., *Kásád 1833: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
- 123 Bm L., *Kásád 1850: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
- 124 Bm L., *Kásád 1854: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
- 125 Bm L., *Kásád 1855: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
- 126 Bm L., *Kásád 1857: népszámlálás*, Bm. L. Filmtár 176.
- 127 Bm L., *Conscriptio domestica 1864: Kásád*
- 128 Bm L., *Alispáni iratok, 1869. évi népszámlálás*

- 129 Bm L., *Alispáni iratok, 1895.*
- 130 Bm L., *Alispáni iratok, 1911.*
- 131 Bm L., *Kásád 1931: Lakossági adatok.*
- 132 Bm L., *Kásád 1938: Lakossági adatok*, Szoc. fm. 5. cs., 1648/1938
- 133 Bm L., *Összefoglaló jelentés Kásád község szociális helyzetéről*, 1648/1908.
- 134 Bm L., *Kásád 1938: Lakossági adatok*, Szoc. fm. 5. cs., 1648/1938
- 135 Erre vonatkozóan 1994-ben egy rádióinterjú készült Trubics János polgármesterrel: Kossuth Rádió: *Reggeli Krónika*, 1994. ápr. 22. (utólagos visszaemlékezés)
- 136 Erre vonatkozóan 1994-ben egy rádióinterjú készült Trubics János polgármesterrel: Kossuth Rádió: *Reggeli Krónika*, 1994. ápr. 22. (utólagos visszaemlékezés)
- 137 Utal rá: DUNAI Imre, *Sokan akarnak sokácul táncolni: Rövid a takaró: Aprókat nyújtózkodik, de a néptánc találkozt nem hagyja*, Dunántúli Napló, 2008. március 14.; DUNAI Imre, *Készül a múzeum, a kiállítóterem és a falutörténet, jön a Horvát Színház*, Dunántúli Napló, 2009. febr. 27.
- 138 A bekezdés egészében a következő szakmunkát használtuk fel: SAROSÁ CZ György, *Magyarország délszláv nemzetiségei*, Bp., 1973. (*Népi kultúra – népi társadalom*, VII.)
- 139 Bm L., *Kásád 1725: Lakosság, rác, beköltözés*, 83. (*Bólyi uradalom* 314a).; SAROSÁ CZ György, „*A magyarországi horvátok etnikus jegyei*”. = *Magyarok és szlávok*, szerk. FEJÉR Ádám, BOGNÁR Ferenc, H. TÓTH Imre, BIBOK Károly, Szeged, 1993, 309. p.
- 140 Bm L., *Bólyi uradalom 1746*, 107 cs. 314a.
- 141 A bekezdés egészében a következő szakmunkákra támaszkodunk: SAROSÁ CZ György (Đuro Šarošac), *Magyarországi horvát, szerb és szlovén temetőik, Temetkezési szokások és sírjelek*, Pécs, Krónika Könyvkiadó, 1996-2003, 13-51. p.; SAROSÁ CZ György, „*A magyarországi horvátok etnikus jegyei*”. = *Magyarok és szlávok*, szerk. FEJÉR Ádám, BOGNÁR Ferenc, H. TÓTH Imre, BIBOK Károly, Szeged, 1993, 309. p.

- 142 SZITA László, *Beremend története a XVII. századtól.* = *Beremend és környéke*, szerk. GILBERT Csaba, kiad. Beremend Nagyközség Önkormányzata, 1997, II, 81. p.
- 143 Bm L., *Népességszaporulat 1850.*
- 144 A jelentés teljes szövege itt olvasható: TEGZES Ferenc, *A miniszterelnökség délszláv referensének jelentései a baranyai délszlávokról az 1920-as évek első felében.* = *Baranya Megyei Levéltár évkönyve*, szerk. SZITA László, Pécs, 1979, 470-471. p.
- 145 A bekezdés egészében a következő szakmunkákra támaszkodunk: SAROSÁ CZ György (Đuro Šarošac), *Magyarországi horvát, szerb és szlovén temetőik. Temetkezési szokások és sírjelek*, Pécs, Krónika Könyvkiadó, 1996-2003, 13-51. p.; SAROSÁ CZ György, „*A magyarországi horvátok etnikus jegyei*”, = *Magyarok és szlávok*, szerk. FEJÉR Ádám, BOGNÁR Ferenc, H. TÓTH Imre, BIBOK Károly, Szeged, 1993, 309. p.
- 146 Az adott egységben szereplő adatok és összefüggések a következő műből származnak: GYÖRFFY György, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, Bp., 1998.
- 147 Bm L., *Conscriptio domestica 1732: Kásád*, 22. kötet.
- 148 Bm L., *Conscriptio domestica 1752: Kásád.*
- 149 SZÉCHÉNYI Ferenc, *Descriptio Physico-Topographia Comitatus Baranyiensis-ének Kásád (Kásád) községre vonatkozó része*, III, 1785/1786, 237–241.
- 150 Bm L., *Kásád 1799: Baranya vm. siklósi j.*, 87.
- 151 Bm L., *Kásád 1830: lakosok száma, P.P. Szepesy Vis.*
- 152 Bm L., *Kásád 1852-1853: népesség*, mf 1853/3111
- 153 Bm L., *Alispáni iratok, 1862: Kásád.*
- 154 Bm L., *Kásád 1865/1866: a helység rövid leírása*
- 155 Bm L., *Kásád 1880-1920: anyanyelv*, 153.; KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 156 Bm L., *Kásád 1880-1920: anyanyelv*, 153.; KOVACSICS József, uo.
- 157 Bm L., *Kásád 1880-1920: anyanyelv*, 153.; KOVACSICS József, uo.
- 158 Bm L., *Kásád 1880-1920: anyanyelv*, 153.; KOVACSICS József, uo.

- 159 Bm L., *Kásád 1880-1920: anyanyelv*, 153.; KOVACSICS József, uo.
- 160 *Kásád*. = *Baranya megye földrajzi nevei: Mohácsi járás, Siklói járás*, szerk. PESTI János, Pécs, Bm L., 1982, 937. p.; KOVACSICS József, uo. egészen más adatokat közöl: magyar 209, német 57, horvát 1, bunyevác 418, egyéb 1. Ezek az adatok nem értelmezhetők, vélhetően hibásak.
- 161 Bm L., *Kásád 1938: Lakossági adatok*, Szoc. fm. 5. cs., 1648/1938
- 162 Bm L., *Kásád 1938: Lakossági adatok*, Szoc. fm. 5. cs., 1648/1938; KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345.
- 163 Bm L., *Tanfelügyelői iratok*, 5048/1948.; KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 164 KOVACSICS József, *Baranya megyei népességtörténeti lexikon*, Bp., Mundus, 2003, 345. p.
- 165 KOVACSICS József, uo.; *Baranya megye földrajzi nevei: Mohácsi járás, Siklói járás*, szerk. PESTI János, Pécs, Bm L., 1982, 937.
- 166 KOVACSICS József, uo.
- 167 KOVACSICS József, uo.
- 168 A fejezet egészében a következő munkára támaszkodunk: SZALAY ANDREA, *Beremend népviselete. = Beremend és környéke*, szerk. GILBERT Csaba, kiad. Beremend Nagyközség Önkormányzata, 1997, II, 73-82. p. A lábjegyzetben megnevezett tanulmány szerzője egyébként Sarosácz György értékes kutatásaira támaszkodik.
- 169 DUNAI Imre, *Sokan akarnak sokácul táncolni: Rövid a takaró: Aprókat nyújtózkodik, de a néptánc találkozásót nem hagyja*, Dunántúli Napló, 2008. március 14.
- 170 KOLTA János, *Baranya megyei útikönyv*, Pécs, Baranya Megyei Idegenforgalmi Hivatal, 1981.
- 171 ERDŐDY Gyula, *Kásád*. = *Magyarország megyei kézikönyvei: Baranya megye kézikönyve*, szerk. GRÜNWARD Géza, Bp., Bo & Bo Bt.-Ceba Kiadó-Gruppa Bt., 1997, II, 90-91. p. (*Magyarország megyei kézikönyvei*, főszerk. KASZA Sándor, 1.)

- 172 DUNAI Imre, *Sokan akarnak sokácul táncolni: Rövid a takaró: Aprókat nyújtózkodik, de a néptánc találkozót nem hagyja*, Dunántúli Napló, 2008. március 14.
- 173 DUNAI Imre, *uo.*
- 174 Utal rá: DUNAI Imre, *Készül a múzeum, a kiállítóterem és a falutörténet, jön a Horvát Színház*, Dunántúli Napló, 2009. febr. 27.
- 175 Utal rá: DUNAI Imre, *uo.*
- 176 Utal rá: DUNAI Imre, *uo.*
- 177 ERDŐDY Gyula, *Kásád. = Magyarország megyei kézikönyvei: Baranya megye kézikönyve*, szerk. GRÜN WALD Géza, Bp., Bo & Bo Bt.-Ceba Kiadó-Gruppa Bt., 1997, II, 90-91. p.
(*Magyarország megyei kézikönyvei*, főszerk. KASZA Sándor, 1.)
- 178 HÁRSÁGYI Margit, *A falu újból a miénk: A horvát menekültek hazatértek*, Új Magyarország, 1992. ápr. 12.
- 179 Ennek a fejezetnek a megírásában jelentős segítséget kaptam SAROSÁ CZ Györgytől (Đuro Šarošac). Ezúton fejezem ki neki hálámat.
- 180 VASS Előd, *A szekcsői-mohácsi szandzsák 1591. évi adóösszeírásai. = Bm L. évkönyve*, szerk. SZITA László, Pécs, 1979, 45. p.
- 181 BÉLI Gábor, *A vármegyei önkormányzat újjáéledése Baranyában a török kiűzése után (1653-1703)*, Baranyai Helytörténetírás, Pécs, 1987/1988, 31. p.
- 182 *Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában*, Bp., 1896, 14.; Bm L., *Kásád 1715: A háztartások száma a lakosság jogi helyzete szerint*, 83.
- 183 Bm L., *Conscriptio domestica 1732: Kásád*, 22. kötet, 351-354.
- 184 Bm L., *Conscriptio domestica 1752: Kásád*.
- 185 Bm L., *Kásád 1767: Poss. Falu*, 105.
- 186 Bm L., *Úrbéri iratok: Tekintettes...*, 1768, Bm. L. K. Ir. 168 D.
- 187 Bm L., *Úrbéri iratok: Tekintettes...*, 1768, Bm. L. K. Ir. 168 D.
- 188 Bm L., *Úrbéri iratok: Egyezség!...*, 1768, Bm. L. K. Ir. 168 D.
- 189 SZÉCHÉNYI Ferenc, *Descriptio Physico-Topographia Comitatus Baraniensis-ének Kássad (Kásád) községre vonatkozó része*, III, 1785/1786, 237-241.
- 190 Bm L., *Kásád 1828: Baranya vm. siklósi j.*, 152.
- 191 Bm L., *Kásád 1828: Bm. L. Közgy. ir. 1833.*, Fasc. 3. 242. sz.
- 192 Bm L., *Panasz földügyben*, B. V. K. I. 838., 386. D. F. 3390.

- 193 Bm L., *Kásád 1850: Baranya vm. siklósi j.*
194 Bm L., *Kásád 1851: Baranya vm. siklósi j.*
195 Bm L., *Kásád 1853: legeltetés*, mf. 1853/7718
196 Bm L., *Kásád 1865/1866: a helység rövid leírása*
197 Bm L., *Alispáni iratok: Kásád 1869.*
198 Bm L., *K. S. H. – Mg. Stat., - 1870-1970: Kásád*, III. kötet 39.;
Bm L., *1895, 1911, 1931: juhállomány, lóállomány, sertésállomány, szarvasmarhaállomány*
199 Bm L., *1895, 1911, 1931: juhállomány, lóállomány, sertésállomány, szarvasmarhaállomány*
200 Bm L., *K. S. H. – Mg. Stat., - 1870-1970: Kásád*, III. kötet 39.
201 Bm L., *Közsegvizsgálati jegyzőkönyvek: Kásád 1926, 1926. V. 6. 89.*
202 Bm L., *1895, 1911, 1931: juhállomány, lóállomány, sertésállomány, szarvasmarhaállomány*
203 Bm L., *K. S. H. – Mg. Stat., - 1870-1970: Kásád*, III. kötet 39.
204 Bm L., *Kásád 1938: Lakossági adatok*, Szoc. fm. 5. cs., 1648/1938.
205 Bm L., *K. S. H. – Mg. Stat., - 1870-1970: Kásád*, III. kötet 39.
206 Bm L., *K. S. H. – Mg. Stat., - 1870-1970: Kásád*, III. kötet 39.
207 TÍMÁR György, *Beremend középkori és törökkori története. = Beremend és környéke*, szerk. GILBERT Csaba, kiad. Beremend Nagyközség Önkormányzata, 1997, II, 33-38. p.
208 SZÉCHÉNYI Ferenc, *Descriptio Physico-Topographia Comitatus Baraniensis-ének Kássad (Kásád) községre vonatkozó része*, III, 1785/1786, 237–241.
209 Josephus BRÜSZLE, *Recensio Universi Cleri Dioecenses Quinque-Ecclesiensis*, Quinque-Ecclesiis, 1876.
210 ERDÓDY Gyula, *Kásád. = Magyarország megyei kézikönyvei: Baranya megye kézikönyve*, szerk. GRÜNWALD Géza, Bp., Bo & Bo Bt.-Ceba Kiadó-Gruppa Bt., 1997, II, 90-91. p.
(*Magyarország megyei kézikönyvei*, főszerk. KASZA Sándor, 1.)
211 ERDÓDY Gyula, uo.
212 Bm L., *Kásád 1799: Baranya vm. siklósi j.*, 87.
213 Bm L., *Kásád 1828: Baranya vm. siklósi j.*, 152.
214 Bm L., *Kásád 1830: lakosok száma*, P.P. Szepesy Vis.; továbbá: *A beremendi plébánia története*, öá. GEOSITS Lajos, Siklós, 1936, 27. p.

- 215 Bm L., *Kásád 1833: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
216 Bm L., *Kásád 1836: Baranya vm. siklósi j.*, 153.
217 *A beremendi plébánia története*, öá. GEOSITS Lajos, Siklós, 1936, 27. p.
218 Bm L., *Kásád 1852-1853: népesség*, Mf 1853/3111.
219 Bm L., *Kásád 1851-54: zsidók*, Mf 1851/5298, eln. 1854/510
220 Bm L., *Kásád 1855: Baranya vm. siklósi j.*
221 Bm L., *Kásád 1865: a helység rövid leírása*
222 Bm L., *Alispáni iratok, 1869. évi népszámlálás*
223 Bm L., *Kásád 1869-1920 – vallás*, 135.
224 Bm L., *Kásád 1869-1920 – vallás*, 135.
225 Bm L., *Kásád 1869-1920 – vallás*, 135.
226 Bm L., *Kásád 1869-1920 – vallás*, 135.
227 Bm L., *Kásád 1869-1920 – vallás*, 135.
228 Bm L., *Községvizsgálati jegyzőkönyvek: Kásád 1926*, 1926. V. 6. 89.
229 *Összefoglaló jelentés Kásád község szociális helyzetéről*, 1648/1908.
230 *A beremendi plébánia története*, öá. GEOSITS Lajos, Siklós, 1936, 27.
231 Bm L., *Kásád 1852-1853: népesség*, Mf 1853/3111.
232 Bm L., *Alispáni Iratok*, 1860/29. Az iskola alapítására vonatkozik az alábbi, 1892-es levéltári adat: Bm L., *PERk. T. N.* 219., 1896.
233 Bm L., *Alispáni Iratok*, 1862/407, 1863/4877.
234 Bm L., *Alispáni iratok, 1869. évi népszámlálás*
235 Bm L., *Alispáni általános iratok, 1098/877.*
236 Bm L., *Tankötelesek összeírása 1892: Kásád*, Bv. Közig. Biz. Ir. 892-893.
237 Bm L., *Tankötelesek összeírása 1892: Kásád*, Bv. Közig. Biz. Ir. 892-893.
238 Bm L., *Összefoglaló jelentés Kásád község szociális helyzetéről*, 1648/1908.
239 LAKI István, *A népiskolák fejlődése, illetve stagnálása a két világháború közti Baranyában.* = *Bm L. évkönyve*, szerk. SZITA László, Pécs, 1983, 98. p.
240 Bm L., *Államosított iskolák*, 1948, 11.
241 Bm L., *Tanfelügyelői iratok*, 5048/1948.

242 Bm L., *Kásádi krónika 1972.*

243 Utal rá: DUNAI Imre, *Készül a múzeum, a kiállítóterem és a falutörténet, jön a Horvát Színház*, Dunántúli Napló, 2009. febr. 27.

244 JESZENSZKY Iván, *Kitelepítettek*, Bp., Alterra, 2005, 260. p.

245 DUNAI Imre, *Sokan akarnak sokácul táncolni: Rövid a takaró: Aprókat nyújtózkodik, de a néptánc találkozt nem hagyja*, Dunántúli Napló, 2008. március 14.

246 Az emlékmű felületén a nevek nem szerepelnek.

14. Felhasznált irodalom

1. A falutörténet lábjegyzet-anyagában szereplő levéltári források.
2. A falutörténet lábjegyzet-anyagában szereplő egyéb szakmunkák.
3. BÁN Péter, A földbirtoklás szerkezete Baranya vármegyében a 18. század végén (képmelléklettel), Baranya: történelmi és honismereti folyóirat, 1990/2, 35–46.
4. Baranya múltja és jelene, szerk. VÁRADY Ferenc, Pécs, 1987, I–II.
5. Baranya vármegye Trianon után tíz évvel, szerk. MATOLAY Károly és ZSADÁNYI Oszkár, Mohács, 1930.
6. FÉNYES Elek, Magyarország geográfiai szótára, Budapest, 1851.
7. HOÓZ István, Az 1970. évi népesség száma és megoszlása. = A baranyai nemzetiségekről, Bp, Szikra, 1977, 18–92.
8. NAGY Lajos, A Császári Udvari Kamara prefektúrájához tartozó terület 1687-ben = Baranyai Helytörténetírás (Baranya Megyei Levéltár évkönyve), szerk. SZITA László, Pécs, 1979, 21–37.
9. ROMVÁRY Ferenc, Memento mori Pécs-Baranya, Pécs, 1999.
10. SZEGHALMY Gyula, Dunántúli vármegyék, Bp., Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala, 1938.
11. Budától-Belgrádig: Válogatott dokumentumokrészletek az 1686-1688. évi törökellenes hadjáratok történetéhez, szerk. SZITA László, vál., tanulmányok NAGY LAJOS, mutatók Gerhard SEEWANN, Pécs, Baranya Megyei Levéltár, 1987.
12. T. MÉREY Klára, Baranya megye útja és települései a 19. század idején: Tanulmányok és források Baranya megye történetéből, Pécs, Baranya Megyei Levéltár, 2000.
13. VÖRÖS Márton, Az 1944-1945. évi baranyai felszabadító harcok. = Tanulmányok Baranya és Pécs történetéhez 1944–1960, szerk. BABICS András és KOPASZ Gábor, Pécs, 1961, 7–74.

